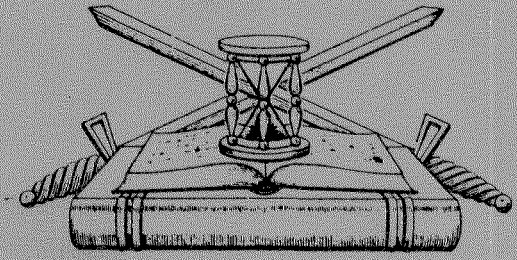
MARS *et* HISTORIA

16e Jaargang nummer 2 - maart/april 1982

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 6 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: C.A.Heshusius, **1e Secretaris:** H.Muller, **Penningmeester:** drs J.A.Bom, **2e Secretaris:** E.W.van Popta, **Leden:** jhr D.J.H. N.den Beer Poortugael, J.van den Berg, B.C. Cats, drs J.P.C.M.van Hoof, F.J. van Lier, C.B. Nicolas, H.Ringoir.
Adviseur: mr C.H.L.M.Schaepman.

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Van Alkemadelaan 350, Flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage, tel.: 070-248495. **1e Secretaris:** Willem III laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239. **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. *f* 35,00 te storten op rek.no. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de N.V.M.H. te Wassenaar.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERK-COMMISSIE: J.van den Berg, drs J.P.C.M.van Hoof, E.W.van Popta.
Redaktie-adres: Mgr.Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(1) 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS KL' o.l.v. H.Ringoir, Poolshof 6, 2241 BA Wassenaar.
(2) 'TRADITIES EN CEREMONIËEL' o.l.v. P.van der Burg, Hoofdstraat 94, 3972 LC Driebergen.
(3) 'UNIFORMKUNDE' o.l.v. F.A.Th. Smits jr., Mgr van Steenlaan 232, 2273 EW Voorburg.
(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' o.l.v. H.G.Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray, B.W.Wagenaar, Händelstraat 18, 1901 VA Castricum.
(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN', o.l.v. B.C.Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum en C.van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage.
(6) 'WAPENS EN MUNITIE', o.l.v. J.Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 Leiden.
(7) 'MILITAIRE MUZIEK', o.l.v. mr R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage.
(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE), o.l.v. A.F.Lancker, Grote Spie 347, 4819 CW Breda.
(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS', o.l.v. M. K.Zaagman, Ds van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.).
(10) 'NAPOLEONTICA', o.l.v. prof.dr H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, 6866 CN Heelsum.
(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG', o.l.v. J.H. M.Berlemon, Porceleinvlinder 5, 2317 JZ Leiden.
(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN' o.l.v. C. Frazer, H. Cleyndertweg 461, 1025 DT Amsterdam.
(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN', o.l.v. Kl.Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg.
(14) 'EERSTE WERELDOORLOG', o.l.v. drs J.C.van Dijk, Grifthorst 16, 3833 GD Leusden.
(15) 'KONINKLIJKE MARINE', o.l.v. L.L.van Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar.
(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE', o.l.v. ir Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, 2012 SK Haarlem.
(17) 'MILITAIRE FOLKLORE', o.l.v. F.W.van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo.
(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS', o.l.v. M.C.van der Hoog, Draaiboom 10, 4817 WR Breda, J.Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede, W.den Dunnen, Burgersdijkstraat 75, 2522 WD 's-Gravenhage.
(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT', o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda, P.C.Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda.
(20) 'KNIL', o.l.v. W.R.van der Weide, 'Bronbeek', Velperweg 151 A, 6824 MB Arnhem.
(21) 'MILITAIRE BIBLIOGRAFIE, TIJDSCHRIFTEN' o.l.v. drs J.A.C.Bartels, Gerstkamp 198, 2592 CV 's-Gravenhage.
(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' o.l.v. J.Albarda, Lindenheuvel 12 A, 1217 JX Hilversum, drs J.A.Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar.
(23) 'KORPS MARINIERS', o.l.v. drs J.Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden.

---

* De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

P.G.H. Maalderink

Veertig jaren Korps Commandotroepen 1942-22 maart 1982

Op 22 maart 1982 vierden de commando's hun veertigjarig bestaan. Op 12 maart 1982 werd in de Engelbrecht van Nassaukazerne te Roosendaal het gedenkboek *'Korps Commandotroepen 1942-1982'* gepresenteerd. De samenstellers van het boek volgden de gebeurtenissen en ontwikkelingen bij dit keurkorps op de voet, van de bakermat in Schotland in 1942 tot de huidige standplaats Roosendaal in 1982. Zij hebben met dit werk een leemte aangevuld. Over bepaalde episoden uit het bestaan van de Nederlandse paracommandoeenheden hadden weliswaar enige boeken en artikelen het licht gezien, maar tot nu toe was er nooit een uitvoerige en chronologisch volledige publikatie over de geschiedenis van het Korps Commandotroepen verschenen. Mede gezien het met zorg verzamelde en geselecteerde historische fotomateriaal zal dit boek voor vele belangstellenden een waardevol bezit betekenen.

In dit artikel zullen wij in een beknopt overzicht ingaan op het ontstaan en de verrichtingen van de eenheden die de basis legden voor het op 1 juli 1950 opgerichte Korps Commandotroepen.

Het ontstaan van de commando's

In juni 1940 stond de Britse eerste minister en oorlogsleider, Winston Churchill voor een zware opgave, want een Duitse invasie was verre van denkbeeldig en voor de verdediging van Groot-Brittannië waren onvoldoende middelen beschikbaar. De inzetbare troepen waren te gering in aantal, slecht uitgerust en matig geoefend. Zo werd het plan geboren om speciale troepen te vormen die naar de meest bedreigde punten konden worden gestuurd. Op 15 juni 1940 diende luitenant-kolonel Dudley Clarke bij Sir John Dill, Chief of the Imperial General Staff het voorstel in om bepaalde eenheden te trainen voor guerrilla-operaties tegen de Duitsers.

Het profiel van de nieuwe elite-soldaat begon zich af te tekenen: een geharde strijder, individueel inzetbaar voor gevaarlijke opdrachten. Zijn naam was snel gevonden: commando, een term afkomstig uit de Boerenoorlog (1899-1902), een strijd gedurende welke het machtige Britse imperium slechts met moeite en ten koste van zware offers de kleine republieken Oranje-Vrijstaat en de Zuid-Afrikaanse Republiek (Transvaal) tot overgave had weten te dwingen. De herinnering aan deze oorlog, waarvan Churchill ooggetuige was geweest, was nog lang niet vervaagd. Op 17 maart 1900 namelijk besloten de Boeren bij de krijgsraad te Kroonstad met kleine zelfstandige commando's, die 200 tot 2000 man konden tellen, verrassingsaanvallen uit te voeren op de Britse verbindingslijnen. De Nederlandse militaire attaché eerste luitenant C.J. Asselbergs, die een en ander van nabij

had gevolgd, schreef hierover in De Militaire Gids van 1904.
'Het bij deze gelegenheid verhandelde zal ik thans buiten beschouwing laten en alleen vermelden, dat besloten werd niet langer positiën op te nemen en van het strijden met grote machten af te zien. Met kleine commando's onder verantwoordelijke aanvoerders zou men de vijand zoveel mogelijk afbreuk doen, hem eerst uitlokken en dan in zijn trek onverwacht aanvallen en vooral zijne achterwaartse verbindingen treffen.'

Dit beginsel werd veertig jaar later door de Britten overgenomen. Degenen die vrijwillig bij de commando-eenheden werden ingedeeld, moesten alleen of in kleine groepen kunnen vechten, in staat zijn grote ontberingen te verdragen en een sterke korpsgeest bezitten. Zij leerden dat de duisternis hun vriend en niet hun vijand was, moesten de conditie van een getrainde atleet krijgen en geoefend zijn voor acties onder de moeilijkste omstandigheden.
Een commando als eenheid bestond in november 1942 uit 459 officieren, onderofficieren, korporaals en manschappen. De organisatie bestond uit een staf, een staftroop, een ondersteuningstroop met middelzware mitrailleurs en zware mortieren en vijf troops, elk bestaande uit 66 man. In totaal hebben er tijdens de Tweede Wereldoorlog twaalf legeren negen marinierscommando's bestaan, die weer samengevoegd waren in vier commandobrigades. Daarnaast zijn er nog zes zelfstandige commando's geweest. Tijdens de verschillende raids op de kusten van Europa, bleek het spoedig zeer gewenst dat de Britse commando's de beschikking kregen over wapenbroeders die in de bezette landen bekend waren en de taal spraken. Daarom werd in januari 1942 een geallieerd commando opgericht onder de naam van No. 10 (Interallied) Commando. De troops van dit commando waren samengesteld volgens nationaliteit. Troop No. 1 en 8 bestonden uit Fransen, No. 2 uit Nederlanders, No. 3 (aanvankelijk No. X) uit Duitsers en Oostenrijkers, No. 4 en 7 uit Belgen, No. 5 uit Noren, No. 6 uit Polen, terwijl eind 1943 nog gedurende korte tijd een Joegoslavische Troop was ingedeeld.

De oprichting van No. 2 (Dutch) Troop - No. 10 (Interallied) Commando

No. 10 Commando werd nimmer als eenheid ingezet. Mede door de doelstelling bij de oprichting werden de troops bij andere commando-eenheden ingedeeld. De Nederlanders waren voor het merendeel afkomstig van de Koninklijke Nederlandse Brigade *'Prinses Irene'*, die gelegerd was te Wolverhampton. Op 22 maart 1942, dit werd later als de oprichtingsdatum van het Korps Commandotroepen beschouwd, werden van deze brigade, 8 officieren, 17 onderofficieren, 4 korporaals en 19 manschappen naar Schotland gezonden om daar als vrijwilligers deel te nemen aan de commandotraining. Na te zijn opgeleid in het roemruchte *'Commando Basic Centre'* te Achnnacarry legden 25 man de basis voor No. 2 (Dutch) Troop.

Commandant werd reserve eerste-luitenant P.J. Mulders die spoedig daarna tot kapitein werd bevorderd. Op 18 december 1942 bracht Prins Bernhard een bezoek aan de troop en woonde enige oefeningen bij. De sterkte bedroeg toen 4 officieren, 11 sergeanten, 18 korporaals en 4 manschappen. Naar Brits model bestond de eenheid uit een stafsectie, waarin onder meer de ondersteuningswapens en de verbindingsapparatuur waren ondergebracht en twee secties, elk weer onderverdeeld in twee subsecties.
Op 31 mei 1943 werd No. 10 Commando verplaatst naar Eastbourne aan de zuidkust van Engeland, waar dit unieke mini-vreemdelingenlegioen tot de opheffing in 1945 zijn basis had. Gedurende 1943 nam No. 2 (Dutch) Troop deel aan verschillende grote oefeningen, onder andere oefening *'Harlequin'*, een vooroefening van de invasie van Frankrijk. Maar welke verwachtingen de mannen dienaangaande ook hebben gekoesterd, de troop zou eerst in een ver verwijderd oorlogsgebied worden ingezet en vooralsnog niet bij het gebeuren in Europa worden betrokken. Vóór het vertrek naar India gaf Prins Bernhard op 6 december 1943 de eenheid een fanion. Dat fanion werd gedurende de gehele oorlog meegevoerd en bevindt zich thans in het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum *'Generaal Hoefer'* te Leiden. No. 2 (Dutch) Troop, nu onder commando van kapitein J. Linzel, was in het Verre Oosten betrokken bij de gevechten in Arakan en Assam. Na terugkeer in Engeland volgde op 17 september 1944 de inzet bij Arnhem, Nijmegen en Eindhoven in het kader van de

No. 2 (Dutch) Troop No. 10 (Interallied) Commando.

operatie *'Market-Garden'*. Bij de slag om de Scheldemonding beten de Nederlandse commando's in november 1944 op Walcheren de spits af.

In oktober 1944 werden vier en in april 1945 nog eens twee commando's geparachuteerd boven bezet Nederland. Zij moesten contacten leggen met het verzet, wapen- en sabotage-instructie geven en de inzet van de Binnenlandse Strijdkrachten coördineren met het oog op het komende geallieerde offensief. Het aandeel van deze zes in het succes van het Canadese offensief en de acties van twee Franse parachutistenregimenten in april 1945 was groot.

Na de Duitse capitulatie op 5 mei 1945 bewaakte de troop nog een internerningskamp bij Recklinghausen in Duitsland en werd in oktober 1945 ontbonden. Het personeel dat nog niet was gedemobiliseerd werd ingedeeld bij het 6e Koninklijk Nederlands Infanteriedepot te Bloemendaal, dat op 7 mei 1946 Stormschool Bloemendaal zou gaan heten. Een instituut waar de infanterie een harde gevechtsopleiding onderging en dat zelfs in het buitenland de aandacht trok.

Het Korps Insulinde (Netherlands Special Operations)

In het najaar van 1945 kon niemand bevroeden dat er op korte termijn in Nederlands-Indië uit bittere noodzaak weer speciale eenheden zouden worden gevormd. De kernen bevonden zich gelukkig al bij het Korps Insulinde (Netherlands Special Operations) op Ceylon. Dat korps eveneens voortgekomen uit de Irene Brigade had vanaf zijn oprichting op 10 april 1942 tot de Japanse capitulatie op 15 augustus 1945 commandoacties uitgevoerd op Sumatra. Het Korps Insulinde was in de laatste fase naast het inwinnen van militaire en politieke inlichtingen ook ingeschakeld voor de dienst Recovery Allied Prisoners of War and Internees (RAPWI). Eind oktober 1945 waren 15.000 ex-krijgsgevangenen en geïnterneerden op Sumatra naar beter bewoonbare en beveiligde oorden overgebracht.

No. 2 (Dutch) Troop bij de bevrijdingsparade in Amsterdam op 28 juni 1945. Aan het hoofd van de eenheid de commandant kapitein J. Linzel.

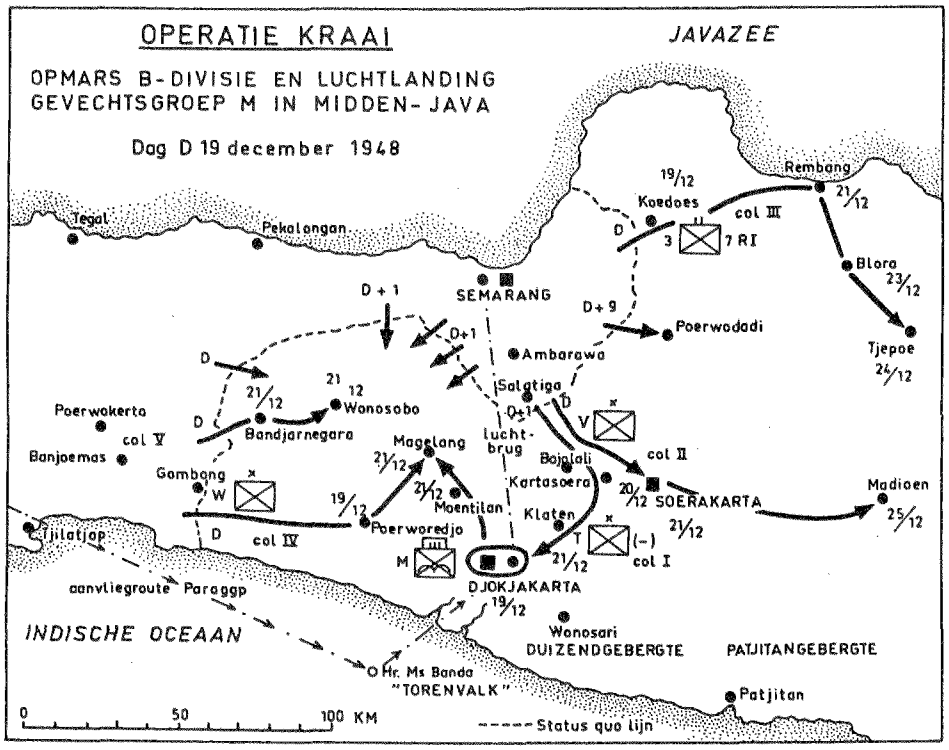
Het kleine keurkorps werd op 26 november 1945 opgeheven, velen van de officieren en onderofficieren zouden een belangrijke rol gaan spelen bij de vorming van paracommando-eenheden in Nederlands-Indië. De feniks zou uit zijn as herrijzen.

De oprichting van de School voor Opleiding van Parachutisten

Op 1 maart 1946 werd de School voor Opleiding van Parachutisten (SOP) opgericht. De school die in Batavia was gevestigd stond onder commando van eerste -luitenant C. Sisselaar, een officier van het voormalige Korps Insulinde. In juni 1946 ging de SOP naar Hollandia op Nieuw-Guinea, daar werd met voortvarendheid gewerkt aan de vorming van een operationele eenheid. Het personeel hiervoor vertrok naar Bali en werd in Gianjar gelegerd. Op 1 mei 1947 werd bij beschikking van de legercommandant, luitenant-generaal S.H. Spoor de 1e Parachutisten Compagnie (1e Para Cie) opgericht met als standplaats Bandoeng. Kapitein Sisselaar werd commandant maar bleef formeel ook C-SOP.

De vorming van het Korps Speciale Troepen

Op 15 juni 1946 werd in Polonia (bij Meester Cornelis) het Depot Speciale Troepen (DST) opgericht. Kapitein Scheepens van het voormalige Korps Insulinde werd commandant. In de nacht van 18 op 19 juli 1946 namen 19 man van het DST onder commando van Scheepens deel aan een zuiveringsactie bij Tjileungsir (ten zuidoosten van Meester Cornelis). Bij de nadering van de brug aldaar liep de eenheid in een hinderlaag van Japanse sluipschutters en leed zware verliezen. Drie man sneuvelden, vijf werden zwaargewond waarvan er drie kort daarna overleden. Scheepens zelf was zwaargewond en kwam niet meer terug bij zijn eenheid. Een onvolledige opleiding had zich bitter gewroken. Luitenant R.P.P. Westerling, die zowel had behoord tot No. 2 (Dutch) Troop als het Korps Insuline, nam het commando over.

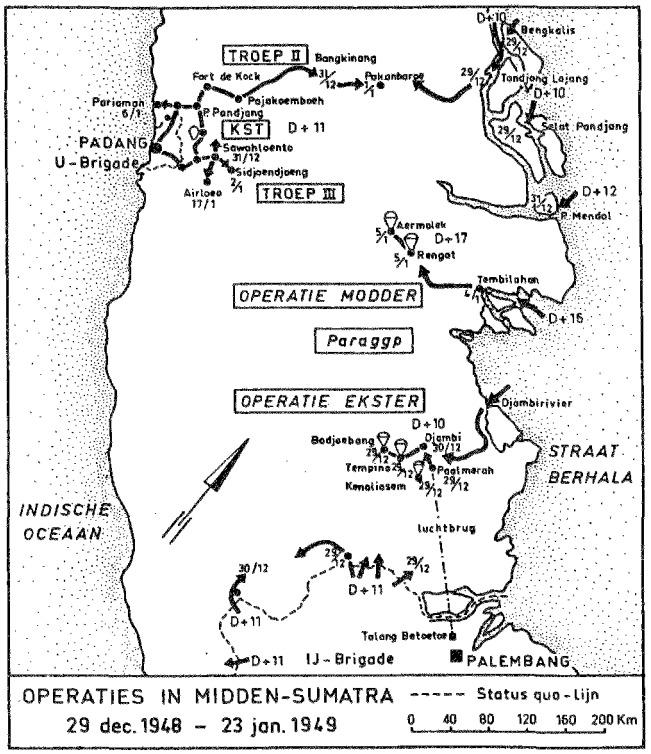
Op 5 december 1946 debarkeerde hij met het operationele gedeelte van het DST ter sterkte van 123 man in Makassar. Op dezelfde dag hoorde hij dat hij was bevorderd. De zeven-en-twintigjarige kapitein zag zich geplaatst voor de gigantische taak om met zijn eenheid een gebied ter grootte van Nederland te bevrijden van rondtrekkende tereurbenden. Medio februari 1947 waren in Zuid-Celebes rcht en veiligheid hersteld en was een geordende samenleving weer mogelijk geworden. Het DST ging weer terug naar Java. Op 5 januari 1948 werd het Korps Speciale Troepen (KST) opgericht. Op 9 augustus 1948 werden twee operationeel zelfstandige compagnieën gevormd. Uit het personeel dat een parachutistenbrevet had behaald werd een aparte compagnie gevormd en Parachutistencompagnie (Para Cie KST) genoemd.

Djokjakarta en Midden-Sumatra

Gedurende de tweede helft van november en de eerste helft van december 1948 oefenden de 1e Para Cie en de Para Cie KST gezamenlijk als Paragevechtsgroep onder commando van kapitein W.D.H. Eekhout. Op 17 december 1948 werd de Paragevechtsgroep geconsigneerd op het vliegveld Andit bij Bandoeng en daar op de hoogte gesteld van de belangrijkste opdracht die zij ooit in Nederlands-Indië te vervullen kreeg.

Op 19 december, omstreeks 07.00 uur vermeesterden de parachutisten het vliegveld Majoewo bij Djokjakarta terwijl het KST na te zijn ingevlogen om 12.35 uur, samen met een infanteriebataljon de opmars naar de republikeinse hoofdstad inzette. Na een vuurgevecht bij Fort Vredeburg werden omstreeks 15.30 uur president Soekarno en de republikeinse regering in het gouverneurspaleis gevangen genomen. Dankzij het doortastende optreden van een sergeant en een Soendanese soldaat van de Groene Baretten verliep alles geregeld en vielen er geen slachtoffers. Om 17.30 uur waren de laatste weerstandsnesten opgeruimd en was Djokjakarta in Nederlandse handen.

Op 29 december vermeesterden de para's op Sumatra na hevige gevechten Djambi met het vliegveld en drie omliggende olieterreinen. De commando's van het K.S.T. debarkeerden op gelijke datum in Emmahaven bij

Padang en stootten diep door in vijandelijk gebied. Na een nachtelijke opmars en vermetele akties werd een penetratie van ongeveer 325 km met succes afgesloten. Door de vermeestering van Pakanbaroe was het republikeinse gebied in Sumatria in tweeën gesneden.

Op 5 januari 1949 vermeesterden de para's in Indragiri nog de olieterreinen bij Rengat en Ajer Molek. De republiek had ook zijn greep op Sumatra verloren. Op 20 januari keerden de para's terug naar Java. Het KST volgde op 25 januari.

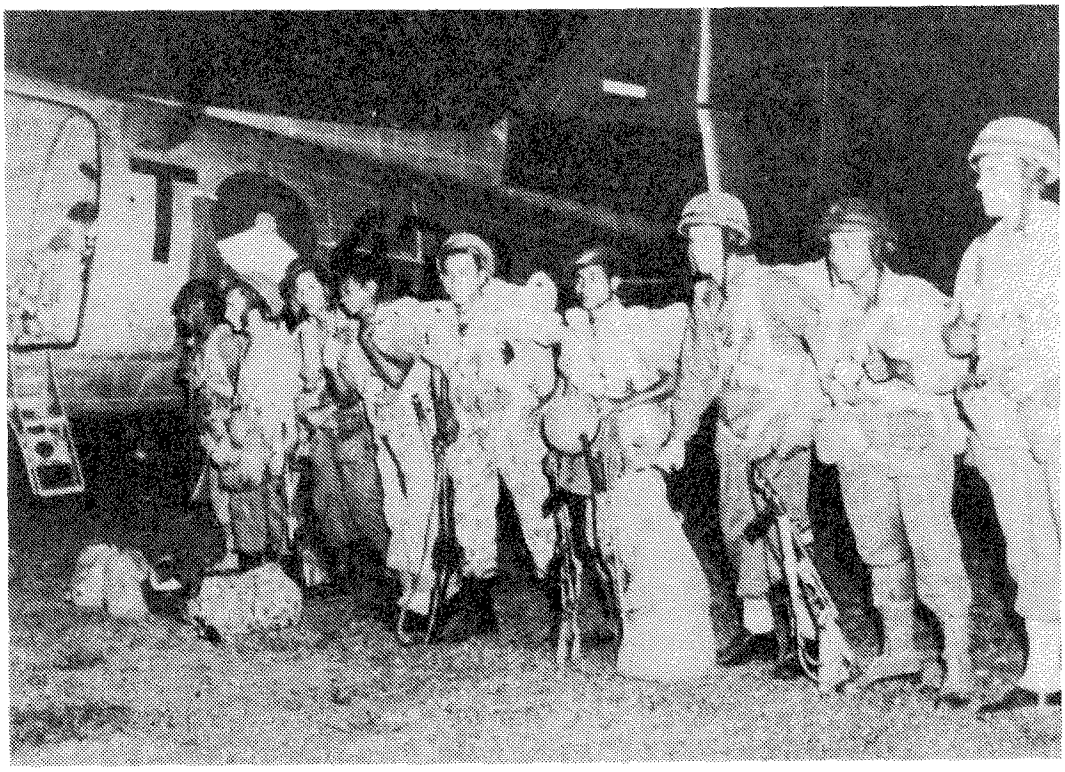
Ten aanzien van het aandeel van de Paragevechtsgroep en het KST in het succes van de tweede politionele actie, was het algemene oordeel dat vooral de snelle vermeestering van Djokjakarta grote indruk op de bevolking had gemaakt en het weerstandsvermogen van het republikeinse leger had verlamd. Zonder dat men aan de prestaties van de overige onderdelen van de Nederlandse troepenmacht tekort wilde doen, prees men alom het stoutmoedige optreden van de Rode en Groene Baretten. Zij waren practisch onafgebroken in de weer geweest en van het ene operatiegebied naar het andere gezonden.

Op 1 maart 1949 kwam de 1e Para Cie onder administratief bevel van C-KST, Para Cie KST wed omgedoopt tot 2e Para Cie en wisselde de groene baretten voor rode. De parachutisten vormden nu de Afdeling Paratroepen.

Het Regiment Speciale Troepen

Op 15 juli 1949 werd bij beschikking van de legercommandant het KST opgeheven en het Regiment Speciale Troepen (RST) opgericht. Luitenant-kolonel J.J.F. Borghouts werd commandant. De S.O.P. en het Depot K.S.T. werden samengevoegd en Opleidingscentrum Regiment Speciale Troepen (OCRST) genoemd. Het regiment bestond uit het 1e Bataljon (Para) onder commando van kapitein W.D.H. Eekhout en het 2e Bataljon (Commando) onder commando van kapitein J.C.A. Faber.

Het R.S.T. was gelegerd in Batoedjadjar, het O.C.R.S.T. had als standplaats Tjimahi. De souvereniteitsoverdracht, het grote keerpunt, had plaats op 27 december 1949. Op die dag en de volgende was het RST geconsigneerd, de algemene stemming onder de Indonesiërs van het regiment was evenwel rustig. Het

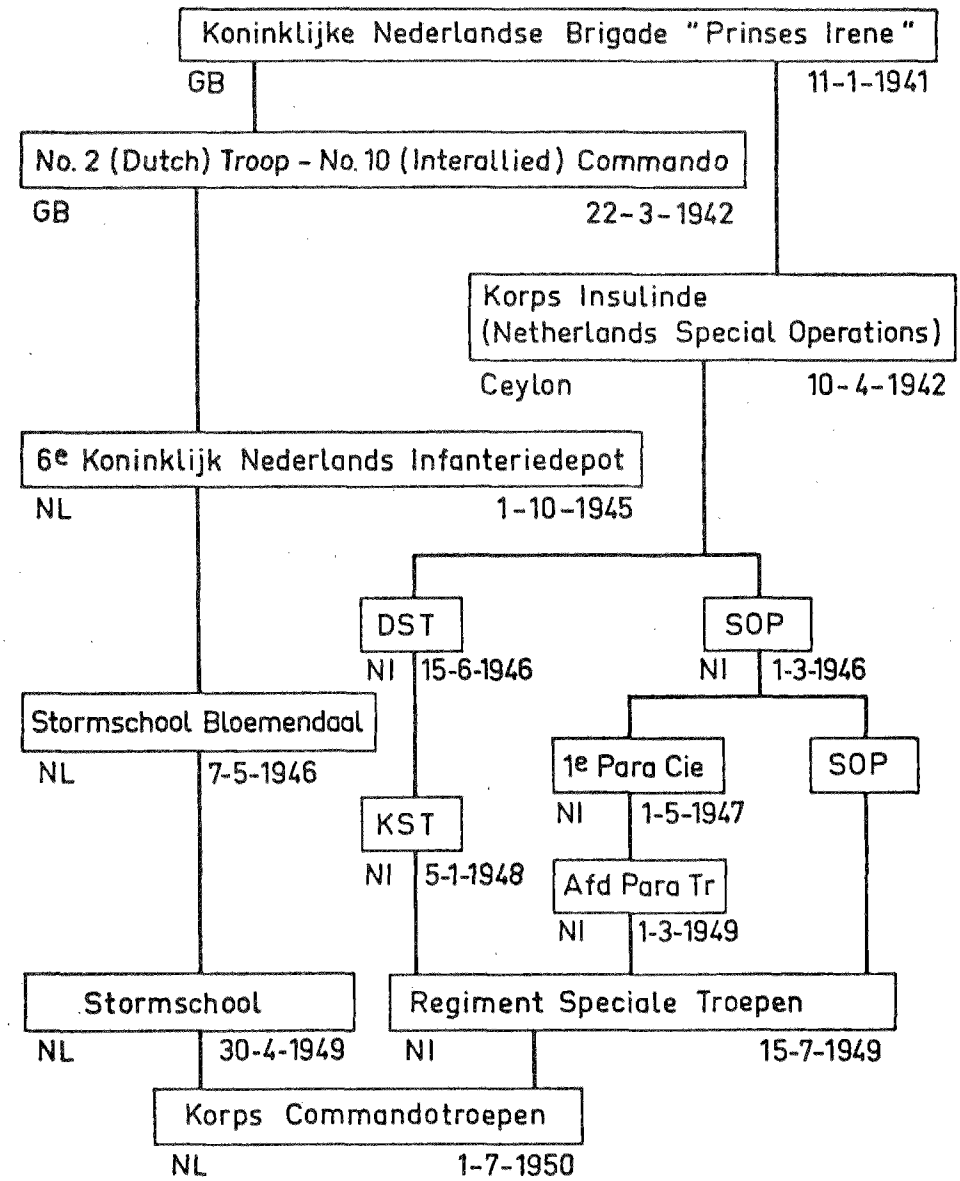
Vliegveld Andir bij Bandoeng op 19 december 1948 omstreeks 04.00 uur.

eerste kwartaal van 1950 werd beheerst door onzekerheid, demobilisatie en repatriëring. KNIL-detachementen vertrokken naar Ambon, Celebes en Timor. Het KL- en het overige KNIL-personeel van het RST ging met hun gezinnen naar Nederland.
Luitenant-kolonel Borghouts begon een verbeten gevecht om zijn regiment voor de Koninklijke Landmacht te behouden. Na aankomst in Nederland werd het RST voor zover het niet demobiliseerde, gelegerd in Kamp Prinsenbosch bij Chaam. Op 22 april 1950 vertrok Borghouts hoopvol uit Indonesië, hem was medegedeeld dat hij in Nederland de reorganisatie van het RST moest regelen. In Nederland aangekomen, vernam hij dat het RST te duur was en niet paste in de KL-organisatie. Bij de Generale Staf werd wel de oprichting van een parachutistenbataljon in studie genomen. In deze periode stond de staatssecretaris van Oorlog, mr W.H. Fockema Andreae namelijk de oprichting van twee korpsen voor ogen, een commandokorps op basis van de vermaarde Stormschool Bloemendaal en een afzonderlijk parachutistenkorps.

De oprichting van het Korps Commandotroepen

In de loop van mei 1950 werd duidelijk dat alleen een commandokorps zou worden opgericht en besloot men het nog niet gedemobiliseerde personeel van het RST te plaatsen bij de op 30 april 1949 opgerichte Stormschool te Roosendaal dan wel naar keuze bij andere onderdelen van de Koninklijke Landmacht. Het bij de Stormschool geplaatste RST-personeel betekende een versterking van het kader met ongeveer 140 %. In Roosendaal was intussen de 1e Commando Compagnie gevormd. De Stormschool en het ontbonden Regiment Speciale Troepen gingen samen op in het op 1 juli 1950 opgerichte Korps Commandotroepen.
Het Koninklijk Besluit van 19 oktober 1953, No. 41, bepaalt dat als oprichtingsdatum van het Korps Commandotroepen 22 maart 1942 zal worden herdacht, zijnde de oprichtings-

DE AFSTAMMING VAN HET KORPS COMMANDOTROEPEN

Legenda :

SOP : School voor Opleiding van Parachutisten
DST : Depot Speciale Troepen
KST : Korps Speciale Troepen

datum van de oudste stameenheid.

Waarnemer-verkenner (nieuwe stijl) van 1964-heden.

Op de voorkant:
Het commandomonument in Spean Bridge bij Achnacarry. In de bovenrand van het granieten voetstuk staat gebeiteld: 'United we conquer'. Daaronder het opschrift: 'In memory of the officers and men of the commandos who died in the second world war 1940-1945'. Het gedenkteken werd onthuld door koningin-moeder Elizabeth op 27 september 1952. (Foto: W. van Leeuwen, Roosendaal).

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil
Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste en Tweede Wereldoorlog. Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: *Sophiakade 5b*
Rotterdam 3016
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.
Telefoon: 010-522297
01862-2338

3274 ZJ Blaaksedijk - NL

VOOR U GELEZEN:

In de Amersfoortse Courant van 27 februari j.l. staat een artikel over de grote Jan van Schaffelaartentoonstelling die van half juni tot eind september a.s. in het museum Nairac te Barneveld wordt gehouden.
In dat artikel vertelt de heer N. Mur uit Barneveld over zijn interesse en lidmaatschap van onze vereniging Mars et Historia. Wij zijn de heer Mur zeer erkentelijk voor zijn publiciteit over de vereniging en wensen hem veel succes toe met de te houden expositie.

E.W. van Popta.

J.R. VERBEEK

De expeditie naar de kust van Guinea in 1869-1870 en haar voorgeschiedenis (III)

De expeditie van 1869-70

6.1 De Afrikaanse strijdkrachten: beeld en werkelijkheid.

Van de inwoners van de Afrikaanse krommen was iedere weerbare man, jong of oud, *'soldaat'* en kon in tijd van nood ten strijde trekken. De bewapening van een Afrikaanse strijder aan de Kust van Guinea bestond uit een vuursteengeweer, vaak van erbarmelijke kwaliteit en een groot mes om het hoofd van een overwonnen vijand te kunnen afsnijden. Het geweer werd geladen met een grote hoeveelheid los kruit uit een kruithoorn en een aanmerkelijke hoeveelheid gekapt lood. Deze projectielen ontstonden door het kappen van staven lood, vandaar hun onregelmatige vorm. Door de aard van dit projectiel en het niet gebruiken van tussenproppen en laadstokken, was de uitwerking van de schoten slechts dodelijk op korte afstand van 40 à 50 passen. Dit was echter geen bezwaar, omdat men in het dichte woud in staat was om ongezien van zeer korte afstand op een vijand te vuren. De negers waren zeer bedreven in het gebruik van hun geweren: een bewijs hiervan was het afschieten van een geweer, dat op hetzelfde ogenblik in de lucht geworpen en weer opgevangen werd, een geliefde behendigheidsuiting op feesten. Omdat het geweer slechts met los kruit en lood geladen werd kon een vrij hoge vuursnelheid bereikt worden. Bij elke groep negerstrijders bevond zich een slaaf of volgeling die een vaatje buskruit op het hoofd droeg, waaruit de kruithoorns konden worden bijgevuld. Daar elke militaire vorming bij de negers in de krommen ontbrak, waren ze niet in staat gedisciplineerd te manoeuvreren of te vuren.

De inwoners van de grotere plaatsen, zoals Elmina, Dixcove en Cape Coast waren in het algemeen beter voor de oorlog toegerust. Hun geweren waren vaak van betere kwaliteit, het Engelse Gouvernement ter Kuste was er zelfs toe over gegaan hen achterlaadgeweren te verstrekken om de verdediging tegen de Ashanti's te versterken[52]. Ook de Nederlandse regering was hiertoe tenslotte overgegaan, zoals boven onder punt 4.2 werd vermeld. De vrijburgers van Cape Coast waren door de Engelsen militair gevormd, zodat er een min of meer gedisciplineerde strijdmacht was ontstaan. Een zelfde maatregel werd door de Nederlanders in Elmina getroffen.

Over het algemeen hadden de inlandse strijdkrachten geen artillerie ter beschikking, een uitzondering hierop vormde de bevolking van Dixcove, die vier kleine stukjes geschut bezat[53].

Het beeld dat veel Europeanen, blijkens literatuur uit die tijd, hadden van de gevechtswaarde van de negers aan de kust was weinig gunstig. Ze waren dapper in voorspoed en lafhartig als de zaken minder goed verliepen. Verder werd hun notoire wreedheid als overwinnaars vermeld. De slechte discipline, de uit de slaventijd stammende *'hit and run'* tactiek en een grote kundigheid in het leggen van hinderlagen bepaalden het werkelijke karakter van de negeroorlogvoering. De Ashanti's werden in dezen door de Europeanen veel gunstiger beoordeeld.

6.2 De Nederlandse strijdkrachten.

De Nederlandse strijdkrachten aan de Kust van Guinea waren versnipperd over een aantal forten. Bestaande uit negersoldaten en blank kader, bedroeg de sterkte ongeveer 127 man. In de loop van 1868 werd deze militaire macht versterkt door de werving van Elminezen. Een belangrijke rol in het militaire apparaat speelden de *'Javanen'*, ter sterkte van 98 man. Door hun militaire training en ervaring gedurende hun twaalfjarige dienstermijn in Nederlands Indië opgedaan en hun goede eigenschappen als gevechtssoldaten (ze waren oorspronkelijk niet uit het Akan taalgebied geworven), waren ze bijzonder waardevol. Zo konden ze, in tegenstelling tot de soldaten van de Afrikaanse infanterie, indien noodzakelijk ook geschut bedienen. In de loop van 1868 werden de soldaten aan de Kust van Guinea omgewapend met Snider achterlaadgeweren. Als inzetbare reserve

dienden de recruten van het werfdepot van het Indische leger, in 1869 ter sterkte van zo'n 90 man. De forten waren van een grote hoeveelheid geschut voorzien, de versterkingen van Elmina telden bijvoorbeeld niet minder dan 96 stukken, maar slechts een klein deel was daadwerkelijk inzetbaar voor het doen van scherpe schoten. De kwaliteit van de houten walaffuiten ging, door de inwerking van het vochtige tropische klimaat en de felle tropenzon, snel achteruit en was een voortdurende bron van zorg, terwijl er maar weinig gietijzeren vestingaffuiten beschikbaar waren. De zwaarste kanonnen hadden een kaliber van 12 pond, het merendeel van de stukken had een kaliber van 6 pond, terwijl er in de van de Engelsen overgenomen forten, waar onder Dixcove, enkele caronnades waren opgesteld. Voor het ondersteunen van uitgerukte gewapende detachementen had men de beschikking over houwitsers van 12 duim, lichte veldkanonnen van twee pond, beide soorten vuurmonden op radaffuit en draagbare Coehoornmortieren met een kaliber van 13 duim. Het is duidelijk dat met een dergelijk geringe sterkte der strijdkrachten vaak een beroep moest worden gedaan op de kwartieren van Elmina en de andere Nederlandse plaatsen om gewapende strijders te leveren. Het vrijburgerkwartier van Elmina bezat hiertoe een militaire organisatie die qua aard te vergelijken was met de schutterijen in Nederland. Ten tijde van de expeditie waren er nog twee oorlogsschepen van de marine op de kust gestationeerd, te weten Zr Ms Schroefstoomschip der 4e klasse Amstel, bemand met 75 koppen en bewapend met twee middelbare kanonnen en vier caronnades van 30 pond en Zr Ms Schroefstoomschip der 2e klasse Vice Admiraal Koopman, bemand met 189 koppen en eveneens bewapend met 6 lange kanonnen van 30 pond en 5 getrokken kanonnen van 16 cm. Van de equipages van deze schepen namen 48 man van Zr Ms Amstel en 132 man van Zr Ms Vice Admiraal Koopman deel aan de expeditie, die verder nog 75 Afrikaanse soldaten en twee onderofficieren van Elmina en 20 Javanen omvatte.

6.3 Het plan om Commendah te straffen en de voorbereiding der expeditie.

Minister De Waal liet het aan Gouverneur Nagtglas over hoe hij Zr Ms Vice Admiraal Koopman het beste dacht te kunnen gebruiken om het doel, de Commendah's te straffen voor de mishandeling van de Nederlandse zeelieden en het terugvorderen van de betaalde losprijs van *f* 12.000,-, te bereiken. Minister van Marine Brocx liet er in zijn instructie aan de commandant van Zr Ms Vice Admiraal Koopman geen twijfel over bestaan, dat het *'de roeping der zeemacht is om Commendah voor den hoon en mishandeling, onzen wapenbroeders aangedaan, op gevoelige en indrukwekkende wijze te straffen'*[54].

Gouverneur Nagtglas wilde de Nederlandse vlag weer te Commendah plaatsen en een versterking doen opwerpen, die door een 30-tal manschappen tegen een overmacht verdedigd zou kunnen worden en die de landingsplaats zou beheersen. Ten slotte zou de verbinding over land tussen Chama en Commendah hersteld en onderhouden moeten worden[55]. Na overleg besloot men het eerste kwartier van de novembermaan af te wachten en deze datum strikt geheim te houden om de Commendah's met succes te kunnen verrassen bij de geplande overval. Omdat de landing op de kust bij Commendah door de sterke branding aldaar niet altijd even makkelijk was, zou een deel van de expeditiemacht over land, de kustlijn volgend, in twee etappes naar Commendah marcheren. Na verovering van die plaats zouden er meer landingstroepen van de oorlogsschepen gedebarkeerd worden. Voordat het startsein voor de expeditie gegeven werd, bezocht Gouverneur Nagtglas met Zr Ms Vice Admiraal Koopman verschillende stations op de bovenkust, teneinde zekerheid te verkrijgen over de gezindheid van de bevolking aldaar, opdat niet de hele kust in vuur en vlam zou staan tijdens de voorgenomen tuchtiging van Commendah[56]. Zr Ms schroefstoomschip Vice Admiraal Koopman, op 14 augustus 1869 uit Texel vertrokken, deed op de reis naar de Goudkust alleen Teneriffe aan en had verder extra voorraad kolen en victualie aan boord genomen, gestouwd op alle mogelijke plaatsen, om te voorkomen dat men door voedselschaarste de Kust van Guinea weer na korte tijd zou moeten verlaten. Direct na de aankomst van Zr Ms Vice Admiraal Koopman op 17 september te Elmina, werden de landingsdivisies van de beide oorlogsschepen op de Zoutvlakte bij Elmina geoefend met het Afrikaanse detachement. Ook maakten de matrozen

en mariniers verscheidene marsen door het bos om hieraan te gewennen[57]. Daar de lakense uniformen van de matrozen en mariniers ongeschikt waren voor gebruik aan de wal in de hete luchtstreek voerde men een meer geschikt tenue in, bestaande uit een linnen broek, boezeroen en uniformmuts met witte keerkringskap met nekflap ter bescherming tegen de tropenzon. Voor het eerst werden er slobkousen gedragen voor beenbescherming bij het marcheren door zand, moeras en bos. De matrozen en mariniers vervaardigden deze zelf uit hun verstrekt doek. In plaats van de zware lederen ransels droegen de manschappen alleen een spek- en een patroonzak, alsmede een opgerolde deken om de schouder.

Tenslotte werd aan legering, voeding en geneeskundige verzorging de grootst mogelijke zorg besteed om de Europeanen gezond te houden. De maatregelen hiertoe genomen varieerden van het dagelijks verstrekken van kinine tegen koorts tot het uitdrukkelijk verbieden aan de bevolking van Elmina om rum en sterke drank te verkopen aan de equipages van de oorlogsschepen[58].

6.4 De tocht naar Commendah.

Op 10 november 1869 vertrok 's ochtend om 7 uur het gedeelte van de expeditie dat langs de kust naar Commendah zou marcheren, ter sterkte van 98 manschappen en officieren van de beide oorlogsschepen, 75 Afrikaanse soldaten, 2 Europese onderofficieren en 20 Javanen, vergezeld van een groot aantal dragers voor het vervoer van proviand en drinkwater voor twee dagen, alsmede de artillerie, bestaande uit een houwitser en een Coehoornmortier met de nodige munitiekisten. De kolonie werd aangevoerd door de Luitenant-ter-Zee der eerste klasse Ten Bosch.

Gouverneur Nagtglas deed de expeditietroepen uitgeleide tot de Veersche Redoute, waar een gedeelte van de vaste bezetting van Elmina stond opgesteld om te voorkomen dat personen die niet tot de expeditie behoorden, zoals kooplieden en vrouwen van velerlei soort, deze zouden volgen[59]. De artillerie bleek nauwelijks vervoerbaar door het mulle zand langs het strand, zodat men 5 uur ploeterde om de afstand van Elmina naar Ampenie, normaal ongeveer twee uur gaans, af te leggen. De rest van de dag en de nacht werd ongestoord in bivak doorgebracht nabij de verlaten Ampeniekrom in de schaduw van een groep klapperbomen, die als bonus nog verfrissende cocosnoten opleverden. Inmiddels scheepten om 5 uur 30 's middags de Gouverneur Nagtglas, enige ambtenaren, waaronder de fabriek- en magazijnmeester van Elmina de heer Jansen, de in 1868 ontstoelde koning Kwahoe Enkroema van Commendah met zijn gevolg en zes kaantjesvrouwen voor de bereiding van het voedsel voor de Afrikaanse soldaten[60], zich in aan boord van Zr Ms Vice Admiraal Koopman om naar Commendah te stomen. Tijdens de afwezigheid van de gouverneur werd het bestuur in Elmina waargenomen door de Luitenant-ter-Zee der eerste klasse Bunnik, commandant van Zr Ms Amstel.

Op 11 november bereikten zowel Zr Ms Vice Admiraal Koopman als de kolonne Commendah. De verschijning van het oorlogsschip had nauwelijks enige opschudding te weet gebracht onder de bevolking van Commendah. Slechts enkele zich op zee bevindende visserskano's haastten zich naar de wal, waar men verder rustig onder de klapperbomen bleef zitten. Inmiddels was de kolonie tot voorbij Commany gekomen.

Haar veelvuldige hoornsignalen werden door de Commendah's opgemerkt, die nu ijlings langs de rechteroever van de Commendahrivier het bos introkken. Met de houwitser werden nog enkele schoten op de vluchtenden afgevuurd, doch het was niet mogelijk enig resultaat van dit vuur waar te nemen. Nu de landingsplaats verzekerd was debarkeerde de rest van de landingsdivisie van Zr Ms Koopman met een kanon van 7 duim en een getrokken kanon van 5 duim (=cm). De Nederlandse vlag werd gehesen op de ruïnes van het Engelse fort.

In de overigens verlaten Commany krom vond een korte schermutseling plaats, waarbij een vaatje buskruit dat een van de vijand *'naar 's lands gebruik'* op het hoofd droeg door de matrozen werd buitgemaakt. Om 2 uur in de middag verzocht koning Koffie Etroe van Eguafoe, die als bondgenoot met een aantal gewapende volgelingen de tocht meemaakte tegen de *'vorstelijke'* soldij van 25 cent per dag en de hoop op buit, de commandant om hulp van een patrouille om het hoofd van een gesneuvelde Commendah te halen. Dit werd hem toegestaan en een kleine patrouille van

een onderofficier en enkele schepelingen ging met hem mee naar de Westzijde van de krom, waar men vervolgens in een vijandelijke hinderlaag liep. De negerkoning en zijn volgelingen sloegen met enkele matrozen op de vlucht. Kwartiermeester Bootsma, vuurstoker Overdrift en matroos Bishoff hielden echter tegen de vijandelijke overmacht stand onder leiding van bootsman Van Leeuwen, die door zijn moedig gedrag voorkwam dat enkele gewonden, waaronder matroos Bishoff, in handen van de vijand vielen[61].
Door dit voorbeeld keerden de Afrikanen van Eguafoe terug en vochten mee, terwijl op het geluid van de schoten het eerste peloton van de landingsdivisie van Zr Ms Vice Admiraal Koopman onder bevel van Luitenant-ter-Zee Quispel en twee sectiën Afrikaanse soldaten onder aanvoering van luitenant Joost in stormpas te hulp snelden en de, inmiddels in enkele halfvernielde huizen verschanste, vijand verdreven. De bootsman Van Leeuwen en de matroos Bishoff werden later voor hun voorbeeldige gedrag tijdens deze schermutseling benoemd tot Ridder der 4e klasse in de Militaire Willems-Orde.
De eerste gevechtsdag leverde 7 gewonden op, waarvan 3 ernstig; de Commendah's verloren volgens berichten uit Cape Coast 2 doden. Van de buitgemaakte 60 viskano's werd een borstwering voor het bivak opgeworpen, dit zeer tot ongenoegen van de inmiddels gearriveerde Elminese hulptroepen uit de kwartieren5, 7 en 8, die hierover middels de koning een klacht indienden bij de waarnemer van het bestuur te Elmina Luitenant ter Zee der eerste klasse Bunnik. De commandant van de landingsdivisie Luitenant ter Zee der eerste klasse Ten Bosch wilde hen aanvankelijk ook niet toestaan mee te vechten, waarop hem door Luitenant ter Zee Bunnik werd geschreven dat Gouverneur Nagtglas deze medewerking had veroorloofd[62].

Luitenant ter Zee Ten Bosch zette hen toen op 13 november in om de Commendahkrom en het bos te zuiveren van vijanden om de dragers de gelegenheid te geven het dicht begroeide gebied rondom het bivak te rosaren (=het afkappen van laag struikgewas e.d.). Dit werd noodzakelijk geacht omdat de dichte struiken een goede schuilplaats boden voor sluipschutters. Voordat de Elminezen het bos ingingen voerde Zr Ms Vice Admiraal Koopman een beschieting van 26 schoten uit, waarbij de springende granaten opruiming hielden onder planten, insecten en vogels. Een half uur later kwamen de Elminezen terug zonder een vijand gezien te hebben, doch beladen met buitgemaakte goederen. Hierna werd het terrein opgeknapt en werd het bivak omgebouwd tot basiskamp, waarbij de fabriek- en magazijnmeester Jansen een aantal houten loodsen bouwde voor de legering van de Europeanen. De Afrikaanse soldaten bouwden hun eigen hutten. Houten gebouwtjes voor de kok, bottelier en stuurman, welke laatste belast was met het beheer van het drinkwater en een vijf meter hoge uitkijkpost voor de schildwacht werden opgericht. Gedebarkeerd landingsgeschut van de marine werd opgesteld voor de verdediging van het kamp. In het Afrikaanse deel van het kamp verbleven ook de vrouwen van de Afrikaanse soldaten, van de volgelingen van de koning van Eguafoe en de kaantjesvrouwen. Behalve met de voedselbereiding, hielden ze zich ook bezit met het verkopen van fruit en dergelijke, ofwel vermaakten zich *'op minder stichtelijke wijze'* met de matrozen en mariniers. Men had verder weinig nut van de Elminese en Chamase hulptroepen, die er weinig in zagen om door het bos naar de Kwassie krom op te rukken. Daags nadat de Chama's in hun kano's waren vertrokken, volgden de kwartieren van Elmina dit voorbeeld, onder het voorwendsel dat ze geen voedsel konden vinden, zodat Gouverneur Nagtglas tot zijn grote blijdschap van zijn roofzuchtige hulptroepen was verlost[63].
Inmiddels zond de meegekomen koning Kwahoe Enkroema vruchteloos zijn zoon met een brief naar Kwassie om de Commendah's te bewegen zich te onderwerpen. In het kamp werden de landingsdivisie en de Afrikaanse troepen bezig gehouden met oefeningen, het raseren van Commendah en het kappen van een pad naar de top van de Goldhill om een verkenning uit te voeren in de richting van Anoema Atjenim.

Het aanvankelijke plan van Gouverneur Nagtglas om een versterking op te werpen ter beteugeling van de Commendah's bleek niet uitvoerbaar vanwege de slechte toestand van het oude fort: de voordelen zouden niet opwegen tegen de kosten die hieraan verbon-

den waren. Vandaar dat Gouverneur Nagtglas nu van plan was Commendah en Anoema Atjenim te vernielen om zo de belangrijke economische bijdragen van die plaatsen in de vorm van gedroogde vis en zout weg te nemen, waardoor de bevolking van Commendah genoodzaakt zou worden terug te keren naar het fantijnse land of zich te onderwerpen[64].

Hiertoe werden de aanwezige klapperbomen gekapt en de ruim 200 visovens, die zich in Commendah bevonden, vernield. De verkenning had verder uitgewezen dat de weg naar Kwassie krom zeer geschikt was om naar die krom te gaan en *'het te verdelgen'*[65].

6.5 De aanval op Anoema Atjenim.

Op 9 december 1869 vertrok een kolonne van 82 man van de landingsdivisie en 58 Afrikaanse en Javaanse soldaten met twee Coehoornmortieren onder bevel van Luitenant ter Zee Ten Bosch naar Anoema Atjenim. De troepen verrasten bij de Abrobierivier een uitkijkpost van 2 man ter observatie van de bewegingen van Zr Ms Amstel en Vice Admiraal Koopman. Beiden werden bij hun vluchtpoging gedood. De gidsen waren zeer zenuwachtig en schoten in het wilde weg, terwijl het door hun onderlinge onenigheid niet bekend was waar de krom precies lag. Alvorens verder te trekken vuurde men enige granaten af met de beide mortieren in de vermoedelijke richting van de krom, die men had afgeleid uit de richting waarin de vijandelijke wachtposten waren gevlucht. Een deel van de kolonie bleef achter ter dekking van de terugweg, terwijl de rest met een mortier onder leiding van luitenant ter zee Zegers Veeckens en 2e luitenant Joost in stormpas voorwaarts snelde over de enige naderingsweg langs de rivier. De verdedigers van Anoema Atjenim hadden zich achter de huizen opgesteld en schenen voorbereid op een hardnekkige verdediging. Omdat de positie op de ongedekte naderingsweg verre van aangenaam was, besloot luitenant ter zee Zegers Veeckens een *'stoute coup'* te doen en ging de matrozen en mariniers onder het roepen van *'hoera!'* en *'voorwaarts!'* voor in de stormloop. De vijand sloeg op de vlucht en de krom werd veroverd. De komst van de kolonne was geheel onverwacht geweest, want men trof schapen, geiten en kippen in overvloed, terwijl huisraad, ramen en deuren niet geborgen waren. Koning Koffie Etroe van Eguaffoe verzocht de commandant toestemming om met zijn volgelingen en de gidsen de krom in te mogen gaan, ten einde de hoofden van de gesneuvelde vijanden af te snijden en op te zamelen, alsook om wat voorwerpen van hun gading te verwijderen als goede buit. De inwilliging van dit verzoek werd echter onmogelijk toen plotseling de vlammen van de soesi-daken (=lang gedroogd gras) lekten. Het was nu zaak de veroverde krom zo spoedig mogelijk te verlaten, daar men bij een eerdere vluchtige inspectie al enige vaatjes buskruit had gevonden en onbekend was of er nog meer van dergelijke vaatjes in de huizen lagen. Het is uit de bronnen niet duidelijk of de matrozen en mariniers van de landingsdivisie, de Afrikaanse troepen en bondgenoten, danwel de inwoners van Anoema Atjenim zèlf, de brand veroorzaakt hadden. Zr Ms Vice Admiraal Koopman beschoot vervolgens de brandende krom en de omgeving hiervan om de bevolking de terugkeer tot de in lichter laaie staande woningen te beletten. Om half twaalf 's middags keerde de kolonne terug naar het basiskamp en werd daar met gejuich ontvangen, terwijl *'het negerpersoneel den krijgszang des overwinnaars aanhief'*[66].

De Nederlandse verliezen bedroegen 7 gewonden, terwijl de vijand 30 doden verloren had. Op 12 december werd er nog een verkenningstocht uitgevoerd naar de top van de Goldhill, waaruit bleek dat de bewoners van Anoema Atjenim voorgoed verjaagd waren. Zelfs de koning van Eguaffoe kon er niets meer van zijn gading vinden.

Daar de kust van vijanden gezuiverd was kon de handel van Elmina met de bovenkust weer opleven.

6.6 De aanval op Kwassie krom.

Op 27 december kwam Zr Ms Vice Admiraal Koopman van Elmina terug met de order de tuchtiging der Commendah's ook uit te strekken tot de hoofdplaats Kwassie krom. De Elminezen en Chama's weigerden om deel te nemen aan de aanval op Kwassie krom en raadden het de Europeanen sterk af een dergelijke aanval uit te voeren. Mogelijk speelde de vondst van 1 november een rol: op de weg naar Kwassie vond de op die datum uitgezonden verkenningspatrouille een doorgesneden cocosnoot met drie stokjes en drie kogels erop en het blad van een cocos-

palm ernaast [67]. Kwassie Mijzang, een goede gids die zeer wel bekend was met de weg naar Kwassie krom moest zelfs in arrest gesteld worden omdat hij pertinent weigerde mee te gaan[68]. Na de viering van de jaarwisseling vervoegde de koning Koffie Etroe zich op januari 1870 bij de commandant van de landingstroepen, luitenant ter zee Ten Bosch, met 32 negers, die allen bekend waren met de wijze van het voeren van bosgevechten. Vanwege de grotere omvang van de kolonne werden er 40 extra dragers aangeworven.
Op 11 januari 1870 vertrok de kolonne, bestaande uit 11 officieren en adelborsten, 11 matrozen en mariniers van de landingsdivisies van Zr Ms Amstel en Vice Admiraal Koopman, 70 Afrikaanse soldaten en Javanen, 32 bosnegers van Eguaffoe en 80 dragers. In de voorhoede, onder bevel van luitenant ter zee Quispel, werd het getrokken bronzen kanon van 5 duim meegevoerd op een speciaal voor dit doel, door de timmerman aan boord van Zr Ms Vice Admiraal Koopman vervaardigde affuit.
De dragers kregen een band om de arm met daarop een nummer om hun werkzaamheden te kunnen controleren, terwijl de bosnegers van Eguaffoe tot onderscheiding van de vijand een witte band om de schouder droegen. De matrozen en mariniers werden voor deze tocht in blauw gekleed, zonder de witte keerkringskap over de muts, teneinde in het donkere woud minder zichtbaar te zijn. Om 6 uur, een uur na de afmars, vond het eerste vuurcontact met de vijand plaats, waarbij een gids gedood en een drager gewond werden.

Gedurende de hele verdere mars over het uitzonderlijk smalle pad werd de troep beschoten vanuit het struikgewas, terwijl de vijandelijke negers psychologische aanvallen deden op de zenuwen van de matrozen en mariniers met strijdkreten, hoorn- en trommelsignalen en ander bloedstollend rumoer. Om het moreel van de behoedzaam voorwaarts rukkende kolonne hoog te houden, vuurde men af en toe een salvo of een schot uit het getrokken kanon van 5 duim af in de richting van het geluid, doch uiteraard zonder waarneembaar resultaat. Een enkele maal moest er een versperring worden afgebroken. Om half acht opende de vijand plotseling vanuit een hinderlaag het vuur op de achterhoede; van de 19 manschappen sneuvelden er drie, terwijl er 8 gewond raakten door deze onverhoedsel aanval. De overige manschappen van de achterhoede hielden stand, terwijl het vuur van de moderne achterlaadgeweren de aanvallers op de vlucht deed slaan, nog voordat de hoofdmacht arriveerde om hen bij te staan. Omstreeks half tien bereikte de voorhoede Kwassie krom, waar de verdedigers achter en in de huizen en in de bosrand die de krom omgaf stonden opgesteld. Nadat de voorhoede was teruggeslagen werd de hoofdmacht onder bevel van luitenant ter zee Zegers Veeckens en luitenant der mariniers Van Braam Houckgeest in de aanval geworpen. Matroos De Bruijn, lader en matroos Ten Hoorn, kommandeur van het getrokken kanon van 5 duim bleven heldhaftig met dit stuk doorvuren te midden van een hevig en speciaal op hen gericht vijandelijk vuur, waardoor 7 van de 15 bij het stuk ingedeelde manschappen gewond werden[69].

De luitenant ter zee Zegers Veeckens en de luitenant der mariniers Van Braam Houckgeest drongen aan de spits van de troepen Kwassie binnen en raakten beiden bij deze aanval gewond. Aanvankelijk werden zij slechts gevolgd door de matrozen De Bazel, Heemink en Van Deynum, doch dit goede voorbeeld vond spoedig navolging waardoor de stormaanval slaagde. Machinist Vermeer, die het vaandel voerde, raakte ernstig aan het hoofd gewond, terwijl het dundoek door een menigte projectielen gescheurd werd. Tijdens het gevecht raakte matroos Heemink gewond, schoot vervolgens op de vijand die hem het schot had toegebracht, sprong op hem toe en ontrukte de neger zijn geweer. De gewonde vijand sprong, geholpen door drie anderen, in een huis, waarbij hij door matroos Heemink nog vruchteloos werd achtervolgd om hem gevangen te nemen. De moed van matroos Heemink werd beloond met de benoeming tot ridder der vierde klasse van de Militaire Willems-Orde[70].
Luitenant ter zee Ten Bosch had het plan om na de verovering van de krom er nog enige tijd te blijven om uit te rusten en de gewonden te verzorgen. Echter de bosnegers van koning Koffie Etroe vingen aan met plunderen en staken de krom, zonder enig bevel daartoe af te wachten, op vier plaatsen in brand, zodat de krom verlaten moest wor-

den. Voor het verlaten van de Kwassie krom vernielde matroos De Bazel eigenhandig het hjuisje waarin hij gevangen was gehouden tijdens de vergadering over het bepalen van de te vragen losprijs in juni 1868.
De terugtocht werd ongestoord door de vijand in 2 uur volbracht. Bij de terugkeer heerste er een gepaste vreugde in het basiskamp, enigszins getemperd door de geleden verliezen van 2 doden en 32 gewonden, waarvan 15 Europeanen. Drie officieren waren tijdens de tocht naar Kwassie gewond geraakt.
De verliezen van de inwoners van Kwassie zouden 250 à 300 man aan doden en gewonden bedragen hebben. Het heftige verzet van de bewoners van Kwassie krom was mogelijk geweest door de hulp van de Fanti-Confederation, namelijk de Wassa's, de Abremoe's inwoners van Cape Coast en enkele Wesleyaanse zendelingen, alsook volk van de koning van Anamaboe.
Na de grondige vernieling van Commendah, Anoema Atjenim en Kwassie vond Gouverneur Nagtglas *'dat de Nederlandsche Marine volledige genoegdoening heeft erlangd'*[71].
In overleg met de commandant van Zr Ms Zeemagt Kapitein-Luitenant-ter-Zee Van Trojen, werd besloten het kamp op te heffen, het grote aantal koortslijders speelde bij deze beslissing een grote rol. Op 17 januari 1870 werd het kamp opgebroken en alle brandbare materiaal, waaronder de kano's van de borstwering, werd verbrand, waarna de expeditie naar Elmina terugkeerde.

6.7 Resultaat van de expeditie.

Militair gezien was de expeditie een succes. Voor het eerst hadden Europese troepen de vijand in het woud met goed gevolg aangetast. Het prestige van Nederland aan de kust werd hierdoor verhoogd. Door de economische maatregelen van Gouverneur waren de Commendah's gedwongen naar elders, in dit geval Cape Coast, te verhuizen. Hun verzet was echter niet gebroken en het losgeld is nooit terugbekomen. Het enige voordeel was dat er een ongestoord scheepvaartverkeer kon plaatsvinden tussen Elmina en de bovenkust.
De verliezen geleden door de beide landingsdivisies, de Afrikaanse soldaten, Javanen, Afrikaanse bondgenoten en dragers bedroegen 46 gewonden en 4 doden. De kosten van de expeditie in geld uit te drukken is practisch onmogelijk. Wel kunnen enkele bedragen worden genoemd die uitgegeven moesten worden door de toestand aan de kust: een suppletoire begroting van *f* 12.000 voor het jaar 1868 voor de kosten van de verdediging van Elmina, voor 1869 *f* 20.000, voornamelijk ter dekking van de kosten voor voedselaankoop ten behoeve van de bevolking in Elmina. Ten slotte verloor het Gouvernement de *f* 12.000 aan losgeld en nog eens ruim *f* 6.000 aan betaalde kosten voor de bevrijding van de gegijzelden. De verliezen die werden geleden door de handel waren enorm.

6.8 De ontvangst in Nederland.

Op 12 mei 1870 liep de 'Amstel' Den Helder binnen en kort daarop, 19 mei, werd de Vice Admiraal Koopman aldaar met muziek binnengehaald. De feestvreugde bereikte een hoogtepunt in het feest dat in het Amsterdamse Paleis voor Volksvlijt werd aangericht voor de uit Guinea teruggekeerde helden. In het midden van die zaal stond een overwinningstrofee, waarop het gelegenheidsgedicht van de dichter Burlage. Deze bracht zijn gevoelens als volgt onder woorden:

'Dat was geen worst'len man voor man,
't was één man minstens tegen honderd,
En de Afrikaansche kust, nog rilt en trilt ervan,
Zóó heeft Uwe stemme losgedonderd.
Zij dreunde in vuur en bloed, door 't dichtste van het woud.
De branding van de zee, de bergen deed ze beven!
Heil 't land, dat voor zijn eer nog zulk een kroost kan geven,
Dat zóó in 's konings naam, de driekleur staande houdt!'

Aan de officieren van de beide schepen viel de eer te beurt om geïnviteerd te worden tot een diner op het paleis Het Loo, in persoonlijke aanwezigheid van Koning Willem III, op 30 mei 1870. Nadat kapitein ter zee Ten Bosch op deze gelegenheid de vorst zijn sabel had aangeboden, drukte deze zijn tevredenheid over het welslagen van de expeditie uit door zijn eigen sabel aan de kapitein ter zee ten geschenke aan te bieden.

7 Besluit.

De problemen aan de Goudkust waren door de eenmalige zending van een expeditie niet

opgelost. Minister De Waal, voorstander van een bezuinigingspolitiek op de koloniale uitgaven en van het verlaten van Guinea, legde op 17 april de Koning een rapport voor, waarin hij wees op de desastreuze gevolgen die de gebiedsruil van 1867 had gehad en verzocht de goedkeuring om als beginsel voor de handelingen van de regering het verlaten van de Kust van Guinea, zodra dit *'voegzaam'* kon geschieden, aan te nemen. De situatie was hiervoor na de succesvolle tuchtiging volgens de Minister ideaal. Engeland bood zelf aan de Nederlandse bezittingen over te nemen. Minister De Waal koppelde het tractaat om de Kust te verlaten aan het Siaktractaat en het koelietractaat, zodat het geheel de schijn zou krijgen van een algemene regeling tussen twee koloniale mogendheden[72].

Op 25 februari werd het afstandstractaat getekend; de voorgenomen afstand veroorzaakte een golf van protesten en problemen, och op 5 april 1872 werd de overdracht uitgevoerd door Gouverneur Ferusson, de opvolger van Nagtglas.

Noten:

52 Rapport van Nagtglas aan Min.v.Kol. De Waal, 4 juni 1869 no. 32. NBKG 724.
53 Gouv. Nagtglas aan Min. v.Kol. De Waal, 28 maart 1870 no. 22. NBKG No. 725.
54 Order van Minister van Marine Brocx voor cdt Vice Adm. Koopman, 6 augustus 1869 NBKG No. 730.
55 Gouv.Nagtglas aan Van Trojen, 6 november 1869 no. 69. NBKG No. 724.
56 Gouv. Nagtglas aan Min.v.Kol. De Waal, 1 december 1869 ka.geh. no. 13 NBKG no. 724.
57 Journaal van Elmine, 20 en 22 october 1869. NBKG no. 370.
58 Journaal van Elmina, 19 october 1869. NBKG No. 370.
59 Journaal van Elmina, 10 november 1869. NBKG No. 370.
60 Een kaantje is een bolus van fijn gestampte maïs vervaardigd. Voor bereiding moesten ze gekookt worden.
61 Uittreksel uit de Registers der Militaire Willems-Orde 4e klasse, registerno. 3941.
62 Journaal van Elmina, 11 november 1869. NBKG No. 370.
63 Gouv. Nagtglas aan Min.v.Kol. De Waal, 1 dec. 1869 no. 13. NBKG No. 724.
64 Gouv. Nagtglas aan Min.v.Kol. De Waal, 24 nov. 1869. NBKG No., 724.
65 idem.
66 F.A.van Braam Houckgeest, De expeditie naar de Kust van Guinea, blz. 26.
67 Journaal van Elmina, 1 december 1869. NBKG No. 370.
68 Journaal van Elmina, 13 december 1869. NBKG No. 370.
69 Uittreksel uit de registers der Militaire Willems-Orde 4e klasse, registerno's 3940, 3943, 3945.
70 Idem, registerno. 3946.
71 Gouv. Nagtglas aan Min.v.Kol. De Waal, 15 januari 1870 No. 7. NBKG No. 725.
72 Mollema, blz. 231.

Bronnen:

ARA Inventaris van de scheepsjournalen behorende tot het archief van het Ministerie van Marine:
- No. 106 en 107 Journaal van Zr Ms Amstel 1-4-1868 t/m 15-2-1871.

ARA Archief van de Nederlandsche Bezittingen ter Kuste van Guinea:
- No 370 Journaal van Elmina 1862 t/m 1870.
- No 724 Minuten van kabinetsbesluiten en ingekomen kabinetsstukken 1869.
- No 725 Minuten van kabinetsbesluiten en ingekomen kabinetsstukken 1870.
- No 727 Stukken betreffende kabinetszaken 1856-1869, 22 dosiers.
- No 728 Kabinetscorrespondentie met de Engelsche bezittingen ter Kuste 1859-1871.
- No 729 Stukken voornamelijk betreffende kabinetszaken 1861-1871.
- No 730 Ingekomen kabinetsstukken van het Departement van Koloniën 1868-1872.

- Albarda, J en Kroesen, F.L., Nederlands geschut sinds 1677. Bussum 1978.
- Baesjou, R., An Asante Embassy on the Gold Coast. Leiden 1979.
- Braam Houckgeest, F.A. van, De expeditie naar de Kust van Guinea. Nieuwediep 1870.
- Claridge, W.W., A History of the Gold Coast and Ashanti. Vol. 1. 1915.
- Dekker, D., Een schoone bladzijde uit de geschiedenis van ons zeewezen - de Expeditie naar de Kust van Guinea 1869-1870. Tiel 1870.
- Lenselink, J., Vuurwapens van 1840 tot heden. Bussum 1975[2].
- Mollema, A.M.P., De afstand der Nederlandse bezittingen ter Kuste van Guinea aan Engeland in 1872. Varia Historica, 1954, blz. 215 t/m 242.
- Muller, H. Sz., De afstand der Kust van Guinea aan Engeland. Rotterdam 1871.
- Werff, W.J. van der, Guinea. Een bladzijde uit Nederlands Maritime Gedenkboeken. 's-Gravenhage 1881.

De auteur wenst speciaal te bedanken:
- *Prof. dr H.L. Wesseling, Dr P. Emmer, Dr R.J. Ross, de Heer R. Baesjou, voor hun vele deskundige adviezen en inleidend werkcollege van de geschiedenis van West Afrika.*
- *Mevrouw J.P.A.E. Kuneman, conservatrix van het Museum van de Kanselarij der Nederlandse orden, voor gegevens over de verleende Militaire Willemsorden.*

MILITARIADE

Wetenswaardigheden m.b.t. onze interesse-gebieden, voor U verzameld door F.J. van Lier, Kromwater 56, 2715 AL Zoetermeer.

Zo beginnen we dan vol goede moed aan het tweede deel van de nieuwe serie militariades. Nieuws is er genoeg! U weet het, tips zijn altijd welkom op bovenstaand adres. Bij voorbaat weer dank!

1. Bij de nieuwe boeken, die de laatste tijd zijn verschenen, waren er weer enkele, waarvan ik U de gegevens niet zou willen onthouden. In willekeurige volgorde zal ik ze U voorstellen.
   - *'De strijd om Wake-Island'* door Duana Schultz, uitgave van Omega boek B.V., Sarphatistraat 13, 1017 WS Amsterdam, prijs *f* 29,50. 'n Boeiend geschreven, zeer goed gedocumenteerd en van foto's voorzien boek over de gevechten om het strategisch belangrijke atol Wake.
   - Eveneens een uitgave van Omega-boek B.V. is *'De 42 dagen - de overrompeling van Nederland, België en Frankrijk door de Duitse strijdmacht'* door Alistair Horne.
     Het is een boek, dat niet alleen van dag tot dag de strijd beschrijft, maar ook de operatieplannen en de politieke verwikkelingen rondom de Duitse overval worden tot in details beschreven. De prijs van dit boek bedraagt *f* 39,50.
   - *'Zimpe - zampe - zompe in de Peel'* door A.M. van Rijken, uitgeverij Bura Boeken, postbus 4612 te Eindhoven. Prijs *f* 26,50. Dit boek geeft in weinig diepgaande bewoordingen een beschrijving van de ervaringen van enige Nederlandse soldaten tijdens de gevechten in de Peel, mei 1940. Als tijdsbeeld-document wel interessant. Militair-historisch niet zo belangrijk.
   - *'De ongelijke strijd in de Vogelkop'* door P.P. de Kock. Uitgeverij Wever B.V., Franeker, prijs *f* 24,50.
     Een boeiend geschreven boek aan de hand van het dagboek van De Kock, die als soldaat deel uitmaakte van de guerilla-groep van kapitein Willemsz Geeroms. Deze groep heeft verbitterd tegen de Jap doorgestreden onder ongelofelijke moeilijke omstandigheden.

   Voorts wil ik heel in het kort nog de volgende boeken vermelden:
   - *'Blanke wapens'* door J.P. Puype. Uitgever9j 'De Tijdstroom' Lochem, prijs *f* 25,- Over de Nederlandse slag- en steekwapens sinds 1600.
   - *'Die lange morgen in mei'* door H.Brand. Uitgeverij Boom, Meppel, prijs *f* 35,25. Over de strijd in mei 1940 in Coevorden en omgeving (4e druk reeds!).
   - *'En toen was het stil'* door H.Onderwater. Uitgeverij Hollandia B.V., Baarn, prijs *f* 39,90. Over de luchtoorlog boven IJsselmonde 1940-1945.
   - *'De tolk, krijgsgevangene aan de River Kwai'* door Cornel Lumière. Uitgeverij Hollandia B.V., Baarn, prijs *f* 24,50.
     Over een tolk tegen wil en dank in de hel van Birma tijdens W.O. II.
   - *'Contra de swastika'* door Ch.L.J.F. Douw van der Krap. Uitgeverij van Holkema en Warendorf, Bussum, prijs *f* 39,50.
     Over de strijd van een onverzettelijke Nederlandse Marineofficier in bezet Europa 1940-1945.

2. Met het nummer 12 (december 1981) van de *'Militaire Spectator'* sloot dit fameuze militaire tijdschrift voor land- en luchtmacht de 150e jaargang af. Daarmede werd anderhalve eeuw militaire waarneming op het terrein van de landsverdediging op waardige wijze besloten. Het jubileumnummer is zeer de moeite waard. Niet alleen vanwege de terugblik op ontstaan en *'kinderjaren'*, maar zeker ook vanwege de boeiende moderne artikelen, die er in zijn opgenomen. Ik doel daarbij speciaal op *'De Russische luchtlandingstroepen'* van de hand van de kapitein der Infanterie C. Ros, dat mij persoonlijk erg trof door zijn gedegen opzet en uitwerking. Uitermate interessant is ook de bijdrage van de kolonel van de Koninklijke Luchtmacht b.d. S.H. Hoogterp over *'De beleve-*

nissen van een batterij bij de achterpoort van de Vesting Holland' over de 77e batterij Luchtdoelartillerie op pier 7 van de Waalhaven te Rotterdam op 10 mei 1940. Als de *'Militaire Spectator'* op dit niveau door blijft gaan zal het einde van haar bestaan nog lang niet in zicht zijn!

3. Graag maak ik onze leden attent op de tentoonstelling *'Nederlands-Indië in oorlogstijd'*, die nog tot 25 april 1982 (voorlopige sluitingsdatum) is geopend en wordt gehouden in het Museum voor het Onderwijs in de Hemsterhuisstraat te 's-Gravenhage. Nu maar hopen, dat ons blad U nog tijdig genoeg bereikt om nog 'n kijkje te kunnen gaan nemen.

4. Mij worden regelmatig door boekenantiquairs catalogi toegezonden, waarin vaak aantrekkelijke aanbiedingen voorkomen van militair-historische boeken en/of prenten. Toch moeten we met het doen van aankopen voorzichtig zijn. Met voorzichtig wil ik dan vooral zeggen: prijsbewust! Vaak blijkt immers bij vergelijking tussen de catalogi dat hetzelfde boek bij de ene antiquair aanmerkelijk goedkoper is dan bij de andere. Prijsverschillen tot *f* 20,- toe zijn heus geen uitzondering.
   Het is daarom altijd goed indien U de catalogie van meerdere boekenantiquairs opvraagt. Ze worden U gaarne toegezonden en aan U is dan de keus.

   Sommige boekenantiquairs geven zelfs af en toe een overzicht van hun aanbod aan militaria. Dat is natuurlijk 'n goede service aan de klant en vergemakkelijkt het zoeken naar boeken op ons eigen gebied.
   Enige antiquariaten, waar ik al vele jaren op plezierige wijze zaken mee doe, wil ik hier wel vermelden:
   - Gysbers en Van Loon, Bakkerstraat 7-7a, 6811 EG Arnhem*;
   - Het Nedersaksisch Antiquariaat, Nieuwstraat 50, 7411 LM Deventer;
   - Antiquariaat H.de Bot, Aan de Bergen 1, 6093NW Heythuusen;
   - Antiquariaat G.J. Bestebreurtje, Zinniastraat 38, 3434 HD Nieuwegein*;
   - Schrijen Boek B.V. Antiquariaat, Stokstraat 13, Maastricht.

   Natuurlijk zijn er nog veel meer boekenantiquariaten. Gaarne ontvang ik van U de namen, adressen en eventueel de catalogi, opdat ik de leden nader kan informeren. Vooral die antiquariaten, die regelmatig 'n afzonderlijke rubriek militaria of militaire geschiedenis o.i.d. hebben (in mijn bescheiden lijstje met * gemerkt), zijn voor ons interessant.

5. Zoals gewoonlijk nieuws uit de tijdschriften:
   - In *'Tableau'*, een tijdschrift voor de beeldende kunst, 4e jaargang nr 2, nov./dec. 1981 trof ik een artikel aan over de schilder George Hendrik Breitner, voorzien van kleurenreproducties, waaronder drie met militaire onderwerpen (cavalerie, artillerie).
   - In de *'Mededelingen VOC (Vereniging Officieren Cavalerie)'* van oktober 1981 staat het tweede deel van *'Regiments- en Korpsgeschiedenis'* in het kader van de Leidraad Traditie Cavalerie. Dit keer worden behandeld het regiment Huzaren Prins Alexander en het regiment Huzaren van Boreel.
   - In *'Militaria Belgica'*, november 1981, een voor emblemen verzamelaars interessant artikel *'In het teken van de pelikaan'* over Belgische onderdeelsemblemen, waarin de pelikaan als symbool voorkomt.
   - In de *'Legerkoerier'* van januari 1982 een geïllustreerd artikel over de befaamde slag bij Verdun en over de Maginotlinie.
   - In *'Zeitschrift für Heereskunde'*, januari/februari 1982 een zeer gedegen artikel met talrijke foto's over de uniformering van de Beierse *'Landespolizei'* 1919-1935, van de hand van Karlheinz Bühler.
   - *'Armamentaria'* nummer 16 bevat - zoals gewoonlijk - weer een schat aan lezenswaardige artikelen, grotendeels gegroepeerd rond de gebeurtenissen van 1831. Daarnaast zeer goede artikelen van onze leden dr F.G. de Wilde, F.J.H.Th. Smits, J. Leuselink, M. Talens en B.C. Cats over resp.:
     - *'Een unieke uitzondering'* (uniform van Z.K.H. Prins Frederik);
     - *'Het Militaire Huis des Konings';*
     - *'De Nederlandse handgranaat na 1815';*

- *'Uniformen, distinctieven, uitrusting van het N.D.V.N. 1950-1954';*
- *'Militaire heraldiek in de tropen'.*

Stuk voor stuk beslist aanwinsten m.b.t. onze militaire historie in de breedste zin van het woord!

6. Voor de verzamelaars van militaire motieven op postzegels 'n overzichtje van recente uitgaven:
   - Man, 29-9-'81: Zestig jaar British Legion, 4 stuks;
   - Filippijnen, 18-9-'81: Portret generaal del Pilar;
   - V.S.van Amerika, 16-10-'81: Tweehonderd jaar Slag bij Yorktown en de Virginia Capes, 2 stuks;
   - Argentinië, 1-10-'81: Dag van de Luchtmacht;
   - Argentinië, 10-10-'81: Honderdvijfenzeventigste verjaardag van het 1e Rgt. Patricios, 2 stuks;
   - Congo, 31-10-'81: Koninklijke lijfwacht;
   - Fidzji Eilanden, 7-12-'81: Vliegtuigen uit de Tweede Wereldoorlog, 4 stuks;
   - Guyana, 1-10-'81: Zestiende verjaardag van de strijdkrachten, 4 stuks;
   - Iran, 21-9-'81: Eerbetoon aan het Iraanse leger;
   - Mauretanië, 1-10-'81: Tweehonderd jaar Slag bij Yorktown, 2 stuks;
   - Mauretanië, 1-10-'81: Tweehonderd jaar Slag bij Chesapeake, 2 stuks.

   Overigens wil hier gaarne melding maken van de oprichting van de *'Kring van Veldpost-Filatelisten'*, die zich ten doel stelt gegevens te verzamelen en te verspreiden over alles wat met veldpost verband houdt. Nadere bijzonderheden zijn verkrijgbaar bij: J.C.G. van Veen, Sterkenburg 140, 6714 EX Ede (Gld.).

7. Handhaving Traditie Vrouwelijke Militairen.
   Op 1 januari 1981 is opgericht de *'Stichting Handhaving Traditie Vrouwelijke Militairen Koninklijke Landmacht'*. Directe aanleiding hiervoor is de opheffing van de Militaire Vrouwenafdeling (MILVA) op 31 december 1981. Alsdan zal het sedert 25 april 1944 bestaande vrouwenkorps van de Koninklijke Landmacht zijn verdwenen.

   Het doel van de Stichting is het bijeenbrengen en al dan niet in eigendom verwerven, beheren en tentoonstellen van voorwerpen, documenten, boeken, afbeeldingen, getuigenissen van plaatsgevonden evenementen, alsmede geschiedkundige bijzonderheden welke betrekking hebben op, resp. verbonden zijn met de vrouwelijke militairen in de Koninklijke Landmacht, een en ander in de meest uitgebreide zin; alsmede het onderhouden van contacten tussen de vrouwelijke militairen binnen de Koninklijke Landmacht.
   Onder vrouwelijke militairen worden verstaan vrouwen die als militair in werkelijke dienst zijn bij enig wapen of dienstvak van de Koninklijke Landmacht, alsmede vrouwen die tot de vorige groep hebben behoord, daaronder begrepen de ex-leden van het VVHK, het NVKL en de MILVA. Het postadres van de secretaris van de stichting is: postbus 97624, 2509 GA 's-Gravenhage.

B.C. CATS

Het Verzetsherdenkingskruis

Ter gelegenheid van de 35-jarige herdenking van onze bevrijding is voor deelnemers aan het verzet tegen de bezetters van het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden tijdens de tweede wereldoorlog, een herinneringsteken ontworpen en ingevoerd.
Het hierbedoelde Verzetsherdenkingskruis werd ingesteld bij Koninklijk Besluit van 29 december 1980 nr 104 op voordracht van de Minister van Binnenlandse Zaken, mede namens de Minister van Defensie en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.
Het Verzetsherdenkingskruis wordt toegekend aan:
a een ieder die behoorde tot een in het KB van 5 sept 1944 Stb E.62 genoemde erken-

de verzetsgroep of tot een andere bij de Buitengewone Pensioenraad dan wel de Stichting 1940-1945 bekende verzetsgroep.

b een ieder die blijkens een beschikking van de Buitengewone Pensioenraad als deelnemer aan het verzet in de zin van de West buitengewoon pensioen 1940-1945 is of wordt erkend, ongeacht of hij/zij al dan niet in het genot is van pensioen krachtens deze wet.

c een ieder aan wie met toepassing van de Wet verbetering rechtspositie verzetsmilitairen (Wet van 20 jan 1976 Stb 19) onder de wapenen doorgebrachte tijd is toegekend.

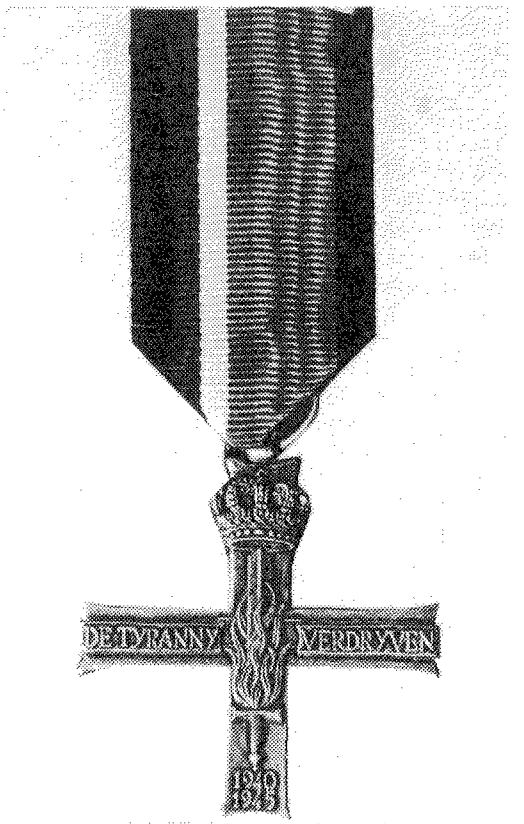
d de militairen die behoord hebben tot de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten in bezet gebied (ingevolge art. 2, 5e lid van de Wet verbetering rechtspositie verzetsmilitairen).

e een ieder die tijdens de tweede wereldoorlog in Oost-Azië op door Japan bezet gebied of Japans gebied aan naar het oordeel van het betreffende comité als verzet tegen de vijand aan te merken handelingen heeft deelgenomen.

f een ieder, die, niet vallende onder de bepalingen van a t/m e, naar het oordeel van het comité eveneens als verzetsdeelnemer kan worden beschouwd.

De toekenning van het Verzetsherdenkingskruis zal niet geschieden aan degene die zich tijdens de bezetting van het Koninkrijk, uit Nederlands nationaal oogpunt beschouwd, onwaardig heeft gedragen.
Toekenning kan posthuum geschieden.

Een voor het voormalig verzet representatief te achten comité, genaamd het Nationaal Comité Verzetsherdenkingskruis onder voorzitterschap van W.Ch.J.M. van Lanschot (RMWO-4), is belast met de afhandeling der aanvragen en de hieruit voortvloeiende toekenning dan wel afwijzing. Aanvragen dienen te worden ingediend bij het secretariaat, Van Stolkweg 10, 2585 JP 's-Gravenhage.
Bij K.B. van 24 april 1981 werd de vormgeving als volgt bepaald:
Het versiersel bestaat uit een vierarmig kruis, lang en breed 40 mm, uitgevoerd in gebrand zilver. Op de voorzijde van de verticale arm van het kruis bevindt zich een geheven ont-

bloot zwaard waarop aangebracht, komend vanuit het gevest, een aantal vlammen. Onder de greep van het zwaard zijn onder elkaar aangebracht de jaartallen 1940 en 1945.

Het geheel gedekt door een Koninklijke kroon. Op de horizontale armen bevindt zich een banderol waarop de tekst *'De Tyranny Verdryven'*. Op de keerzijde bevindt zich in het midden van het kruis de klimmende leeuw uit het Rijkswapen.
In het bovenste gedeelte van de verticale armen in het jaartal 1980 aangebracht, zijnde het jaartal van de instelling. Op de horizontale armen bevinden zich de uiteinden van de banderol. Het kruis is door middel van een ring verbonden aan een lint van 27 mm breedte met in het midden de banen rood, wit en blauw, elke gaan ter breedte van 3 mm, en een baan oranje van 9 mm breed, het geheel geflankeerd door banen zwart, ieder 4,5 mm breed.
Het versiersel is ontworpen door F.J.H.Th. Smits, de thans gepensioneerde aesthetisch

adviseur van het Ministerie van Defensie.
In de vormgeving van het Verzetsherdenkingskruis is het verzet tegen de bezetters van het grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden tijdens de tweede wereldoorlog tot uitdrukking gebracht. De achtergrond van dat verzet, in al zijn verscheidenheid, wordt weergegeven door de tekst in de horizontale balk - de tyranny verdryven - die is ontleend aan het zesde couplet van het Wilhelmus. Het vlammende zwaard in de verticale balk verzinnebeeldt zowel de slagvaardigheid van het gewapende verzet als het vuur van het geestelijk verzet. De kleuren van het aan het kruis verbonden lint symboliseren de eenheid van Nederland en het Huis van Oranje. temidden van de duisternis en de rouw, die de bezetters over de bevolking van het Koninkrijk deden neerdalen.
Bij landmachtorder nr 81020 code 53/69 werd bekend gesteld dat het kruis, cq het lint alleen (baton) dan wel een kruis van verkleind model op het militaire uniform gedragen kan worden.
Bij de toekenning ontvangt de begiftigde een op naam gestelde oorkonde.

Als volgorde ten opzichte van de overige Nederlandse decoraties werd bepaald dat het Verzetsherdenkingskruis achter het Oorlogsherinneringskruis en vóór het Ereteken voor Orde en Vrede dient te worden gedragen, waaruit blijkt dat het kruis niet tot de groep dapperheidsonderscheidingen behoort.
Op 5 mei 1981 werden de eerste Verzetsherdenkingskruisen uitgereikt, en wel 44 door Hare Majesteit de Koningin in de Nieuwe Kerk te Amsterdam en 43 door ZKH Prins Bernhard te Wageningen. Inmiddels is ook het eerste kruis uitgereikt aan een buitenlander. Op 3 oktober 1981 ontving RAF-captain F.H. Dell het onderscheidingsteken uit handen van de Achterhoekse verzetsleider majoor b.d. J. Ket voor zijn daadwerkelijk aandeel in de directe acties tegen de in de Achterhoek gelegerde Duitse eenheden nadat hij als piloot van een Mosquito-bommenwerper in oktober 1944 was neergeschoten. Vele kruisen zullen nog toegekend worden; hier wacht het Nationaal Comité een uitgebreide en verantwoordelijke taak.

Bronnen:
De in dit artikel genoemde Koninklijke Besluiten en Landmachtorder.
De Defensiekrant.

H. MULLER

De Pauselijke Zouaven

In de strijd om de eenheid van Italië (1859-1870) was het tenslotte nog de Kerkelijke Staat die niet onder de macht van de Koning van Italië, Victor Emanuel II, was gebracht.
Deze staat, die aanvankelijk geheel midden Italië omvatte, was reeds door het verlies van de Romagna (1860) ernstig aangetast.
Paus Pius IX beschikte ter verdediging van zijn overgebleven grondgebied tegen het Italiaanse leger en de **'roodhemden'** van Garibaldi slechts over een klein leger versterkt door een eveneens klein vrijwilligerskorps bestaande uit Fransen en Belgen, het Bataljon Pauselijke Tirailleurs.
Bij Castelfiardo (18 september 1860) werden deze troepen vernietigend verslagen, waardoor ook Marken en Umbrië voor de Kerkelijke Staat verloren gingen en de Paus nog slechts over Rome en omgeving de wereldlijke macht kon uitoefenen. Door de verminderde steun van Napoleon III, de laatste officiële Franse troepen verlieten Rome 11 december 1866, werd de druk om de Paus ook zijn laatste wereldlijk gezag te ontnemen zo groot, dat Pius IX een beroep deed op alle katholieke jongeren in de wereld om zijn leger te versterken. Hieruit ontstond een Frans vrijwilligerslegioen (Antibeslegioen) van ± 1200 hoofden en verkreeg het Bataljon Pauselijke Tirailleurs een nieuwe impuls uitgroeiend tot de Pauselijke Zouaven, een regiment waarvan het grootste deel uit Nederlandse vrijwilligers (meer dan 3000) bestond, voornamelijk afkomstig uit Noord-Brabant. Oudenbosch was voor deze vrijwilligers het belangrijkste verzamelpunt, vandaar dat daar nu het Zouavenmuseum is gevestigd.
In de nu volgende gevechten tegen de *'rood-*

hemden' van Garibaldi hebben deze Nederlandse Zouaven zich met veel succes en grote dapperheid van hun taak gekweten. Beroemd is het verhaal van de Zouaaf Pieter Jong uit Lutjebroek, die in 1867 bij Monte Libretti dertien tegenstanders met de kolf van zijn geweer buiten gevecht stelde alvorens zelf te sneuvelen.
Bij Mentana kwam het op 3 november 1867 tot een beslissende slag, waarbij voornamelijk door het toedoen van de Nederlandse Zouaven, die uitstekend met hun bajonet wisten om te gaan, de Garibaldisten verpletterend werden verslagen, zodat de Paus later zou hebben gezegd: *'Onze overwinning bij Mentana is een overwinning van de Hollanders.'*

★

PROGRAMMA VOORJAARSEXCURSIE OP ZATERDAG 15 mei 1982 NAAR BREDA EN OUDENBOSCH

10.30-11.00 uur aankomst op de Koninklijke Militaire Academie, Kasteelplein 10 te Breda.
11.00-12.15 uur rondleiding door de historische verzameling en langs andere plaatsen van geschiedkundig belang
12.15-13.15 uur aperitief en *'lopende lunch'*

13.15 uur vertrek van de KMA

13.30-13.45 uur bezichtiging van het monument voor de N.H. kerk te Ginneken voor de gevallenen in de Citadel van Antwerpen
13.45 uur vertrek naar Oudenbosch
14.15-15.15 uur bezichtiging van het Zouavenmuseum te Oudenbosch
15.30-16.15 uur bezichtiging van de merkwaardige basiliek te Oudenbosch welke is gebouwd als verkleinde kopie van de St. Pieterskerk in Rome
16.15 uur vertrek naar Breda en naar huis.

Van het station NS te Breda is de KMA te bereiken met een korte wandeling langs de Willemstraat en door het park *'Valkenberg'*.

Op de deelnemers die met eigen vervoer komen wordt een beroep gedaan de treinreizigers mee te nemen naar Ginneken en Oudenbosch en terug.
De kosten voor deelname aan deze excursie bedragen *f* 15,- per persoon. Hierbij is de aperitief niet inbegrepen.

Elders in dit blad is het aanmeldingsformulier voor deze excursie opgenomen.

H. MULLER

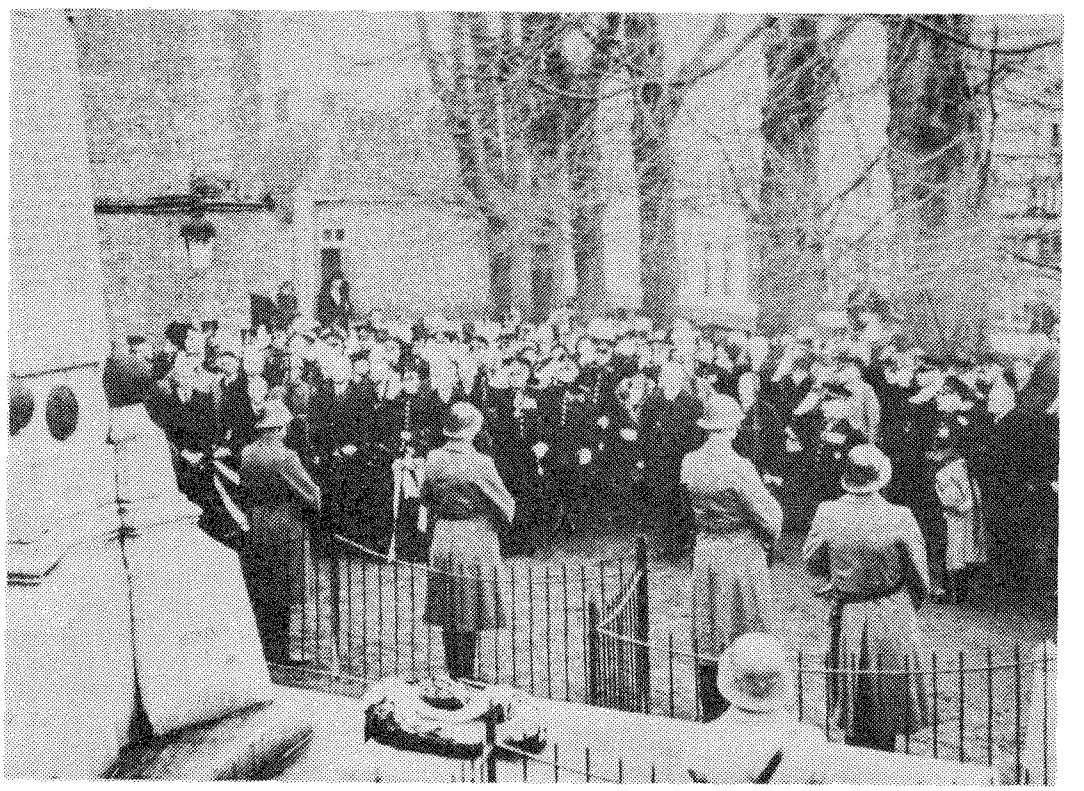
Het monument voor de Ned. Herv. Kerk te Ginneken ter herdenking van de gevallenen in de Citadel van Antwerpen

Op 30 november 1874 werd voor de N.H. kerk te Ginniken door Koning Willem III een gedenkteken onthuld op de plaats waar de gevallenen in de Citadel van Antwerpen werden begraven. Hun stoffelijke overschotten waren tevoren door Zr.Ms Ramtorenschip *'Buffel'*, nu als museumschip in Rotterdam te bezichtigen, uit Antwerpen naar Nederland overgebracht.
Op 18 juni 1907 is het gebeente van Generaal D.H. Baron Chassé, die 2 mei 1849 te Breda was overleden, op plechtige wijze bij dit monument herbegraven.
Het gedenkteken heeft de vorm van de vijfhoek van de Citadel met op de hoeken de namen van de bastions.
Op de zijden bevinden zich de namen van de gevallenen en het opschrift:

'Hoe klein hun erf ook zij, dat volk weet van geen buigen
Want wat daar zwichtte, wat er vall'
Oud-Hollands trouw staat pal.'

Dit jaar is in verband met de 150-jarige herdenking van het beleg van de Citadel van Antwerpen een algehele restauratie van het monument door de Genie ter hand genomen. Immers bij de onthulling heeft Koning Willem III bepaald dat het monument in durend onderhoud bij de Genie zou blijven.

Herdenking van het beleg Citadel van Antwerpen, (1832) bij de Nederlandse Hervormde Kerk te Ginneken op 20 december 1932.

J. ALBARDA

MILITAIRE GEDENKTEKENS (6)

80. **Coevorden.** Het Mindert van der Thijnen monument 1672-1922. Hij veroverde de stad op 30 december 1672 op de Munstersen.

81. **Coevorden.** Voor het Gemeentehuis. Borstbeeld van Luit.Generaal J.B. van Heutsz, aldaar geboren op 3 februari 1851. Hij overleed te Montreux op 1 juli 1924. Het is door de beeldhouwer Falise gemaakt en op 10 juli 1933 door Z.K.H. Prins Hendrik onthuld.

82. **Delfshaven.** Standbeeld Luit. Admiraal Pieter Pietersz. Hein. Overl. 20 juni 1629. Het werd op 17 oktober 1870 onthuld in tegenwoordigheid van Z.M. Koning Willem III en Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden.

83. **Delft.** Markt. Standbeeld van Hugo de Groot, geboren 1583, overleden 1645. Grondlegger van het volkenrecht. Beeldhouwer: Franciscus Leonardus Stracké.

84. **Delft.** Nieuwe of Ursula kerk. Plaquette ter ere van Koningin Wilhelmina aangeboden door de 'Engelandvaarders' in de Tweede Wereldoorlog.

85. **Delft.** Nieuwe of Ursula kerk. Praalgraf Prins Willem I. Overl. 10 juli 1584. Gemaakt door Hendrik de Keyser (1565-1621). Hij begon hieraan in 1616 en het werd na zijn dood afgemaakt door zijn zoon Pieter.

86. **Delft.** Nieuwe of Ursula kerk. Gedenkteken Koning Willem I. Gemaakt door de Belgische beeldhouwer Guillaume Geefs in 1847.

87. **Delft.** Nieuwe of Ursula kerk. Gedenkteken Willem George Frederik, zoon van Prins Willem V. Overl. te Padua 6 januari 1799, oud 24 jaar. Beeldhouwer: de Italiaan Canova (1757-1822).

88. **Delft.** Nieuwe of Ursula kerk. Gedenkteken Willem Alexander Frederik Ernst Casimir. Zoon van Koning Willem II. Geboren 21 mei 1882. Overleden 22 oktober 1822.

89. **Delft.** Nieuwe of Ursula kerk. Gedenkteken Wilhelmina Frederika Louise Paulina Charlotte. Oudste dochter van Koning Willem I. Geboren 1 maart 1800. Overleden 22 december 1806.

90. **Delft.** Gedenkteken Prins Willem V. Geboren 8 maart 1748. Overleden 9 april 1806.

91. **Delft.** Nieuwe of Ursula kerk. Grafmonument Huge de Groot.

92. **Delft.** Oude of Hippolytuskerk. Graftombe Luit.-Admiraal Pieter Pietersz. Hein. Ontwerp: Pieter de Keyzer.

93. **Delft.** Graftombe Luit.-Admiraal Maarten Harpertsz. Tromp. Overleden 10 augustus

Harpertsz. Tromp. Overleden 10 augustus 1653 bij Terheide.
Ontwerp: Rombout Verhulst.

94. **Deventer.** Grote Kerk. Voor deze kerk een monument ter nagedachtenis aan de gevallen 1940-1945.

95. **Diever.** Landgoed 'Berkenheuvel'. Drente. Gerestaureerd onderduikhol met gedenkplaat voor 6 verraden onderduikers, 1940-1945.

96. **Dokkumer Nieuwezijlen (Fr.)** Gem. Oostdongeradeel. Oorlogsmonument ter herinnering aan de gevechten op 14 en 15 april 1945 in Friesland, Gem. Kollumerland.

97. **Dordrecht.** Algemene begraafplaats. Monument 1940-1945.

98. **Driel.** Nieuwe R.K. Lagere School aan de Patrijsstraat 1. Glas in lood raam voorstellende de Poolse adelaar. Onthuld op 10 juni 1949. Dit raam hing eerst in de oude school en werd aangeboden door de Poolse Vereniging van Oud Strijders te Londen. Het werd in 1957 overgebracht naar de nieuwe school.

99. **Driel.** Ingevolge het Gemeenteraadsbesluit nr 90 van de Gemeenteraad van Heteren, heet sinds 10 oktober 1962 een plein het GENERAAL SOSABOWSKIPLEIN.

100. **Dubbeldam.** Naast Gemeentehuis. Monument 1940-1945.

101. **Ede.** Tegenover Hotel De Ginkel. Twee stenen herinneren aan de luchtlandingsoperatie in september 1944.

102. **Egmond.** Vuurtoren.
Ingevolge besluit van 21 april 1838 is de vuurtoren te Egmond aan Zee een gedenkteken en zal de naam voeren van Jan van Speyks-toren. Eerst zou er een monument in Haamstede komen, maar Koning Willem I wees Egmond aan.

103. **Ede.** Elias Beekmankazerne.
Op het kazerneterrein staat een stenen leeuw afkomstig van de Koningsbrug (Leeuwenbrug) te Rotterdam. Ter herinnering aan de verdediging van deze stad en de strijd om de Maasbruggen in mei 1940. Hieraan nam een onderdeel van de Verbindingsdienst van de K.L. deel, toen nog een Genieonderdeel, waaruit later de verbindingsdienst is voortgekomen.

104 **Eindhoven-Woensel.**
Brits oorlogskerkhof met 686 graven.

105. **Elten.** Oorlogsgedenkteken 1940-1945.

BOEKBESPREKING

DE ONDERGANG VAN DE BISMARCK. Schrijver: *Baron Burkard von Müllenheim-Rechberg;* vertaler: *Cor de Groot;* uitgever: *De Boer MARITIEM, Bussum;* prijs: *f 46,-.*

'Ter nagedachtenis aan de op het slagschip BISMARCK gevallen kameraden en met eerbied voor de aan de Britse zijde naar aanleiding van de 'Operatie Rheinübung' gesneuvelden.' Met deze woorden is het boek opgedragen aan de gesneuvelden, zowel aan Duitse als aan Britse zijde.
Het slagschip BISMARCK was het grootste oorlogsschip ter wereld, ruim 51.000 ton waterverplaatsing. Ook was 'hij' de sterkst gepantserde onder de *'groten der zeeën'*. Nog in aanbouw gaf de vijandelijke kolos reeds grote zorgen voor Winston Churchill (toen nog minister van Marine) en aan de Britse navy. Het schip zou, eenmaal op zee, een ernstige bedreiging zijn voor de Gealliëerde zeeverbindingen. Het Verenigd Koninkrijk, een eiland, van zeeverbindingen verstoken, betekent voor het Britse volk economische ontwrichting, honger, wat tenslotte leidt tot kapitulatie.
Een schok deed de Britse navy op zijn grondvesten trillen, toen in de laatste week van mei 1941 bekend werd, dat de BISMARCK vergezeld van de zware kruiser PRINZ EUGEN de haven van Bergen in Noorwegen had verlaten. Dat betekende, dat beide schepen via een der noordelijke routes de Atlantische Oceaan, hun jachtgebied op Gealliëerde konvooien, trachtten te bereiken. Dat moest ten koste van wat ook verhinderd worden.
Degenen die bewust de tweede wereldoorlog hebben meegemaakt, binnen bezet gebied of daarbuiten, zullen zich die dagen van grote spanning herinneren. Dit ter inleiding op de bespreking van dit prachtige boek.
'De Ondergang van de BISMARCK' is wel een van de sympathiekste boeken, die ik over de oorlog heb gelezen. Het is menselijk bewogen geschreven. Het is geen roman. Daarvoor was de zaak waarom het ging te ernstig en waren de nautische en maritiem-technische problemen, strategisch en tactisch te overweldigend. Toen het schip onbestuurbaar werd door een torpedotreffer op de roeren en reparaties niet mogelijk waren, was de strijd in principe beslist. De man die dit alles meemaakte en te boek heeft gesteld is een der weinige geredden van de ruim twee duizend opvarenden.
De luitenant ter zee 2e klas, artillerie-officier Burkard von Müllenheim-Rechberg werd in 1910 in Spandau (Brandenburg) geboren; hij stamt uit een oud militair geslacht. *'Mijn opvoeding was geheel gericht op het instandhouden van een op het officiersberoep gerichte familietraditie.'* Zijn vader was in de eerste wereldoorlog gesneuveld in de Argonnen als majoor en bevelhebber van het vijfde jagersbataljon. Zijn enige broer viel als kapitein bij de luchtmacht tijdens de Duitse veldtocht in Polen, 2 september 1939. Door oude familierelaties had hij banden met een Engels geslacht.

In 1938 was luitenant ter zee Burkard assistent van de Duitse marine-attaché in Londen, waardoor voor hem *'een diepe innerlijke wens in vervulling ging'.* Hij was een echte Duitser, geen Nazi.
Met grote zorg is dit boek geschreven, nauwkeurig, overzichtelijk, zich ten volle rekenschap gevend van de feiten en gebeurtenissen. Met grote bescheidenheid, maar ook met kennis van zaken wordt het beleid van de divisie-commandant, vice-admiraal Günter Lütgens bekeken. Om een voorbeeld te noemen vraagt Bürkard zich af - ik meen, dat deze vraag terecht is - waarom de bevelhebber van de Groep Noord in Wilhelmshafen en admiraal Lütgens de route vanuit Gotenhafen (Gdynia) namen via de Grote Belt, het Kattegat rond de Zweedse en Noorse kust naar Bergen? Waarom namen zij vanuit de Oostzee niet de koers via het Kieler kanaal en de Elbe om via de Noordzee en vervolgens de Atlantische Oceaan Bergen in Noorwegen te bereiken? Luitenant Burkard weet daar geen antwoord op, het is ook zijn beleid en verantwoordelijkheid niet. Wel is hij, en hij niet alleen, ervan overtuigd, dat de koersen via de Grote Belt en Kattegat tal van vijanden van Duitsland de gelegenheid hebben gegeven de Britse regering en daarmede de hoogste admiraal van de Britse Homefleet, Sir John Tovey in te lichten en zij hun tegenmaatregelen konden nemen.
Een andere vraag is waarom de BISMARCK tijdens zijn verblijf in het Noorse Bergen niet gebunkerd heeft uit de tanker WIESSENBURG; het schip was in de buurt en het was afgesproken met de marine-Groep Noord in Wilhelmshafen. Admiraal Lütgens stond bekend als *'iemand die zelden uitleg gaf van zijn militaire overwegingen of bedoelingen'.* Zo nu en dan zet de schrijver de gebeurtenissen op een rijtje. Aan boord van het slagschip is grote vreugde als de Britse slagkruiser HOOD in enkele ogenblikken door de BISMARCK wordt tot zinken gebracht. Maar ook de waarschuwing aan boord van het Duitse schip wordt ter harte genomen, nl., dat dit zware verlies door de Engelsen zal worden gewroken. Bijzonder sympathiek, men kan wel zeggen het hele schip deelt daarin, is de grote waardering, het absoluut vertrouwen in hun commandant, kapitein ter zee Ernst Lindemann.
Op 27 mei 1941 te 09u31 zwijgen de kanonnen van de Duitsers. Het laatste schot is gelost, het schip is zinkende. Nog enkele ogenblikken en de golven van de Atlantische Oceaan sluiten zich boven deze eens zo machtige reus der zeeën. De Britten hebben alle respect voor de wijze waarop hun tegenstanders hebben gevochten. Luitenant ter zee Burkard is met velen overboord gesprongen; hij heeft het voorrecht door de Britse zware kruiser DORSETSHIRE te worden gered. Burkard nog zwemmend in zee draait zich even om. *'In de laatste minuten, slechts herkenbaar voor de zwemmers die het dichtst bij het schip waren, stond Lindemann voor de toren Anton op de bak. Zijn gevechts-ordonnans, een matroos 2e klas, was bij hem. Tegen het zich oprichtende voorschip liepen beiden naar voren, steeds meer bergopwaarts. De gebaren van Lindemann wezen erop, dat hij er bij zijn ordonnans op aandrong overboord te gaan . . . maar hij wilde niet . . .'*
Soms ben je vergeten, dat hier, gezien het jaar 1941, de vijand aan het woord is. Wij als Gealliëerden konden niet dankbaar genoeg zijn, dat de BISMARCK ten onder is gegaan. Maar wat een verschrikking! Ik zou zeggen, lees dit boek, het is teveel en te indrukwekkend om in één bespreking dit werk tot zijn recht te doen komen.

Eén zaak wil ik iets nader bekijken. Ik wil de kaarten van het zeegebied in dit boek opgenomen met u lezen. Daarop zijn datum, uur, plaats en schepen nauwkeurig opgenomen. Een groot deel van de Britse navy was rondom de vijand samengetrokken. Oorlogsschepen met opdracht konvooien te beschermen lieten hun beschermelingen alleen. Het Force H-eskader, liggende te Gibraltar onder bevel van admiraal Sir James Somerville had zijn basis verlaten - en dat terwijl in die tijd de Duitsers het Britse expeditieleger uit Griekenland verdreven - de Britse aanvoerwegen over zee stonden op het spel. Op genoemde kaarten van het zeegebied waar de strijd plaats vond, worden een aantal konvooien aangegeven door letters en nummering. Het zijn konvooien onderweg op zee. Volgens mijn opgaven waren negen konvooien op weg naar het Verenigd Koninkrijk, tien konvooien waren uitgaand van Britse havens. Onder de konvooien reken ik het slagschip RODNEY die het troepenschip BRITANNIC begeleidde. Wat het aantal konvooien betreft, meen ik een verschil te zien met de opgave van Rusell Grenfell R.N., schrijver van *'The Bismarck Episode'.* Waarschijnlijk heeft luitenant Burkard de door Grenfell genoteerde konvooien overgenomen. Ook hij komt op elf geallieerde konvooien op zee tijdens de Bismarck. Thans beschik ik niet meer over de bronnen die ik destijds op het ministerie gebruikte bij het onderzoek in de Bismarck-affaire. Ik beperk mij dan ook tot het lezen van letters en nummers met betrekking tot de konvooien.
Het WS 8B konvooi: Winston Specials No 8 was samengesteld uit troepenschepen en het nodige vervoer, bestemd voor Egypte. Tot dit konvooi behoorden vier Britse en een Nederlands schip, de CHRISTIAAN HUYGENS. Het werd beschermd door het vliegdekschip VICTORIOUS, de slagkruiser REPULSE, en vijf torpedobootjagers, deze laatste onder bevel van captain P. Vian.
Een ander konvooi OB 319 (Outward Bound) was een van het Verenigd Koninkrijk uitgaand konvooi, waarvan de schepen gedurende een periode waren beschermd, maar ergens op de Oceaan ieder hun eigen bestemming hadden. Ik noem het OB 322 konvooi.
Voorts het HX 127 konvooi, gevormd door een groep schepen vertrokken vanuit Halifax; zo was er een SC konvooi vanuit Sydney (Cape Briton, Canada), hierbij sloten zich ook wel schepen uit Halifax aan. Het SL 74 (Sierra Lione Freetown) naar het Verenigd Koninkrijk. Het SC 31 konvooi waarin drie Nederlandse schepen. Ook voeren schepen, zoals men dat noemde independent, waaronder de Nederlandse tankers MURENA en CLAVELLA; en de Blauwpijper POLYDORUS. Het SL 74 konvooi

was in afwachting van de terugkomst van de kruiser DORSETSHIRE en zou zijn bemanning een hartelijke ontvangst bereiden. Dit zou, zo meenden men aan boord van de SATURNUS (een van de Nederlandse schepen) op 28 mei plaats hebben. Maar H.M.S. DORSETHIRE kwam niet terug bij het konvooi. De kruiser moest een aantal overlevenden van de BISMARCK naar Engeland brengen, onder hen de luitenant ter zee Burkard von Müllenheim, schrijver van dit boek.

W.E. van Popta.

BESTUURSMEDEDELINGEN

2e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1981

Nieuwe leden:
J.M. van Hest, Zuiderweg 111, 1221 HG Hilversum 5, 18, 19, 23

P.C. van Kerkum, Jozef Israëlsstraat 60, 2162 CD Lisse algemeen

Adreswijzigingen:
Stichting Menno van Coehoorn, Catsheuvel 87, 2517 KA 's-Gravenhage

C.B. Nicolas, Zwanenkade 44, 2925 AR Krimpen a/d IJssel

Aanvulling:
J.R. Verbeek, De Brink 248, 2553 HD 's-Gravenhage moet worden:
Drs J.R. Verbeek, De Brink 248, 2553 HD 's-Gravenhage.

LIDMAATSCHAPSKAART

Enige tijd geleden kwam het verzoek van een aantal leden om een lidmaatschapskaart in te voeren. Om een juist beeld hiervan te krijgen, verzoek ik dit uitsluitend schriftelijk kenbaar te maken aan de 2e secretaris.

PERSBERICHT

Overwogen wordt een fotografische herdruk uit te geven van het

GEDENKBOEK ORANJEHOTEL

van Weber, dat in 1947 verscheen.
Om enigszins een indruk te krijgen van het aantal liefhebbers voor dit veel gezochte boek, verzoeken wij u ons - liefst per briefkaart - op te geven of u bij verschijnen één of meer ex. zou wensen te ontvangen.

Sekretariaat Stichting Oranjehotel
Willem de Zwijgerlaan 114
2582 EV DEN HAAG
(070-55 30 18)

SYMPOSIUM
DE VAL VAN NEDERLANDS INDIË
24 EN 25 JUNI 1982

Symposium

DE VAL VAN NEDERLANDS INDIË
24 en 25 juni 1982

In maart 1982 is het 40 jaar geleden dat het Nederlands gezag in Oost-Indië zich, na een korte strijd tegen Japan, gedwongen zag te capituleren. Het Koninklijk instituur voor de Marine organiseert naar aanleiding hiervan een symposium op donderdag 24 en vrijdag 25 juni 1982. Het symposium zal worden geleid door Prof.Dr J.van Baal, oud-Gouverneur van Nederlands Nieuw-Guinea, en Dr L.G.M.Jaquet, oud-Directeur van het Genootschap voor Internationale Zaken.

Sprekers:
Dr P.J.Drooglever - *De Indische Politieke Partijen en de Defensie.*
Majoor Drs H.Zwitser - *Verwikkelingen rond de Capitulatie.*
Drs G.C.Zijlmans - *Het Binnenlands Bestuur en de Defensie.*
Kapitein ter Zee b.d. Mr G.Jungslager - *Het Beleid ten aanzien van de Maritieme Defensie van Nederlands-Indië in het Interbellum.*
Prof. Dr G.Teitler - *Het K.N.I.L. en de Indische Defensie.*
Dr A.E.Kersten - *London, Washington, Batavia.*
Luitenant ter Zee van Speciale Diensten der 1e klasse Drs Ph.M.Bosscher - *'The conduct of the Dutch'. Nederland als bondgenoot in de eerste fase van de strijd tegen Japan.*

Op de avond van de eerste symposiumdag zullen films en documentaires worden vertoond uit de collecties van de Sectie Militaire Geschiedenis van de Luchtmachtstaf en de Afdeling Maritieme Historie van de Marinestaf.
De voordrachten zullen worden gehouden in het Koninklijk instituut voor de marine te Den Helder.
De kosten van deelname bedragen *f* 60,- (inclusief lunch en diner op 24 juni en lunch op 25 juni).
Inschrijvingsformulieren kunnen worden aangevraagd bij het organiserend comité, p/a Koninklijk instituut voor de marine, Het Nieuwe Diep 8, 1781 AC Den Helder, tel. 02230-11234 - 3015, 3128, 3149.

Onze prijslijst van november is voor een groot deel gewijd aan draagtekens en penningen m.b.t. het Nederlandse Leger.

Toezending op aanvraag!

J.B. WESTERHOF
Hoogend 18
8601 AE SNEEK
Telefoon: 05150-17198
's maandags gesloten.

AANMELDINGSFORMULIER voor deelname aan de voorjaarsexcursie naar Breda en Oudenbosch op zaterdag 15 mei 1982.

Ondergetekende:.....

Adres:.....

Telefoon:.....
zal deelnemen aan de voorjaarsexcursie op 15 mei 1982 naar Breda en Oudenbosch.

Hij / zij brengt . . . . introducé(e)s mee.
Hij / zij komt wel / niet met eigen vervoer en is wel / niet bereid . . . . personen te laten meerijden naar Ginneken en Oudenbosch en terug.

Het voor deelname aan de excursie verschuldigde bedrag van *f* 15,- per persoon is overgemaakt op postgironummer 29 40 790 van de NVMH te Wassenaar met vermelding van *'Voorjaarsexcursie 1982'.*

Te . . . . . op . . . . . 1982 Handtekening

.....

Dit formulier vóór 10 mei a.s. verzenden aan de heer Drs J.A. Bom, Storm van s'-Gravesandeweg 23 te 2242 JB Wassenaar.

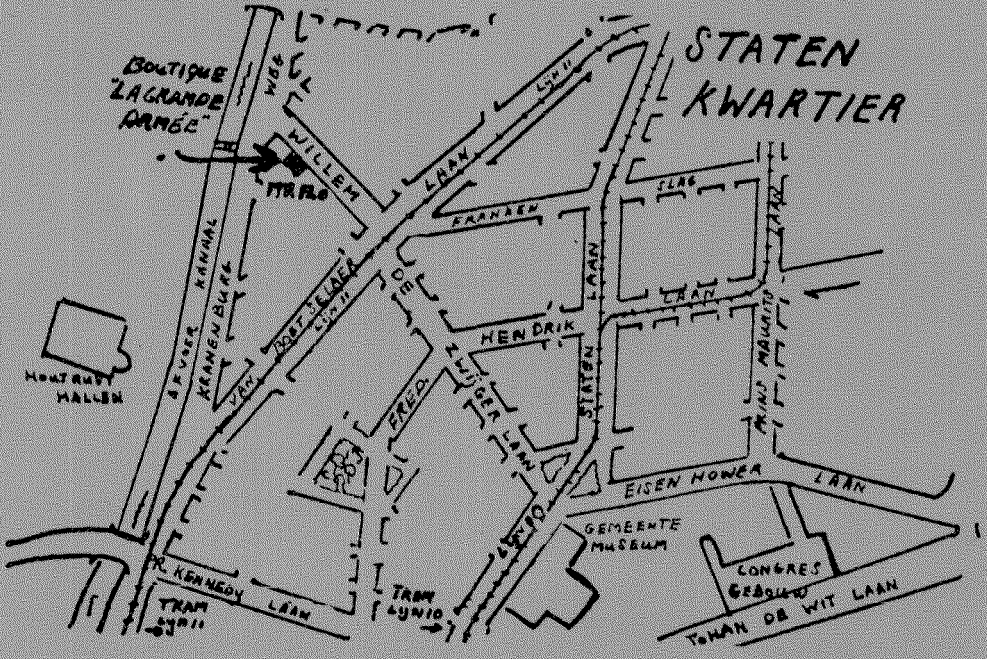
BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN
Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

Uitgebreide catalogus en twee halfjaarlijkse aanvullingen verkrijgbaar, door storting van *f* 9,75 onder vermelding 'Catalogus' op giro 3263514 van Boutique La Grande Armée, Willem de Zwijgerlaan 120, Den Haag.